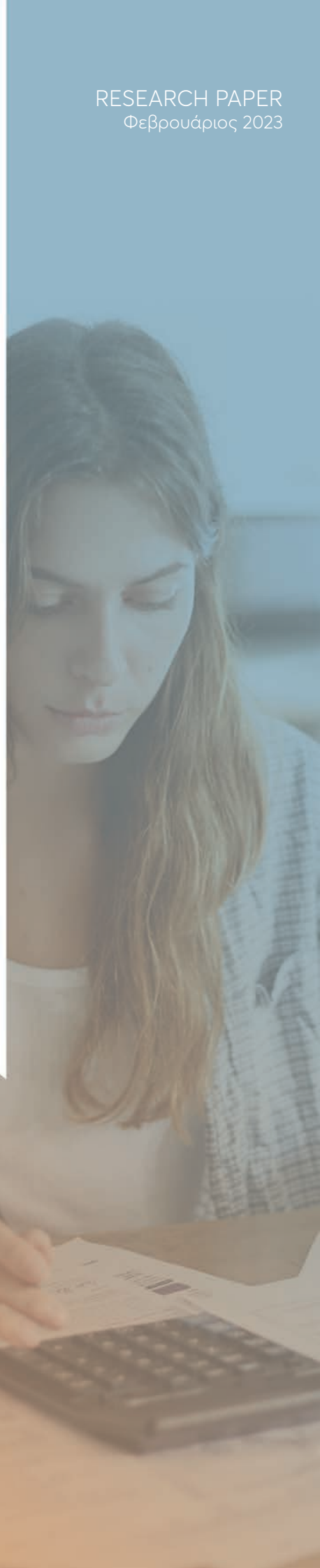

Το κόστος διαβίωσης στην Ελλάδα τις περιόδους των κρίσεων 2008-2021

Η αύξηση του κόστους διαβίωσης
από υπερφορολόγηση, πληθωρισμό και
τιμωρητικούς φόρους στον τρόπο ζωής μας

Το κόστος διαβίωσης στην Ελλάδα τις περιόδους των κρίσεων 2008-2021

**Η αύξηση του κόστους διαβίωσης από υπερφορολόγηση,
πληθωρισμό και τιμωρητικούς φόρους
στον τρόπο ζωής μας.**

Παναγιώτης Λιαργκόβας

Μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών

Κωνσταντίνος Σαραβάκος

Συντονιστής Ερευνητικών Προγραμμάτων του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών

Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών

Πρώτη Έκδοση

Αθήνα, Φεβρουάριος 2023

Το κόστος διαβίωσης στην Ελλάδα τις περιόδους των κρίσεων 2008-2021

Η αύξηση του κόστους διαβίωσης από υπερφορολόγηση, πληθωρισμό και τιμωρητικούς φόρους στον τρόπο ζωής μας.
Παναγιώτης Λιαργκόβας, Μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών
Κωνσταντίνος Σαραβάκος, Συντονιστής Ερευνητικών Προγραμμάτων του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών

Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών

Πρώτη Έκδοση.

Αθήνα, Φεβρουάριος 2023.

Σελιδοποίηση και σχεδιασμός: DPS Design.

Το Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών είναι η κύρια ανεξάρτητη, μη κρατική, μη κομματική φιλελεύθερη δεξαμενή σκέψης στην Ελλάδα. Έχει τη νομική μορφή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας και έδρα την Αθήνα. Το όραμά μας είναι μια Ελλάδα πρότυπο οικονομικής και κοινωνικής ελευθερίας που παρέχει στους πολίτες της τη δυνατότητα να δημιουργήσουν και να επιδιώξουν τα όνειρα και τις φιλοδοξίες τους. Ο σκοπός του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών είναι να αυξήσει την επιρροή των φιλελεύθερων προτάσεων και ιδεών στον δημόσιο διάλογο και την πολιτική. Το έργο του περιλαμβάνει ερευνητικά προγράμματα, εκδόσεις και εκδηλώσεις που έχουν ως επίκεντρο την αύξηση της ατομικής ελευθερίας για κάθε πολίτη.

Οι απόψεις που δημοσιεύονται στο κείμενο εκφράζουν τους συντάκτες του και όχι απαραίτητα τις απόψεις του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών.

Μάθετε περισσότερα στο www.kefim.org.

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1ο

- 5 Υπερφορολόγηση και πληθωρισμός μείωσαν την αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών: Η στροφή της δαπάνης νοικοκυριών στα βασικά και η εγκατάλειψη της αναψυχής και του ευ ζην στα χρόνια των κρίσεων
- 5 Κύρια Ευρήματα
- 6 Εισαγωγή: η Ελλάδα ως ένα αποτυχημένο παράδειγμα υπερφορολόγησης
- 8 Το αυξανόμενο κόστος διαβίωσης για τα ελληνικά νοικοκυριά
- 14 Η δαπάνη των νοικοκυριών ανά βασική κατηγορία: ποιους έπληξε περισσότερο η αύξηση του κόστους διαβίωσης;
- 18 Ενέργεια: οι φόροι στην Ελλάδα αυξάνουν το κόστος του ηλεκτρισμού σε σύγκριση με την ΕΕ
- 20 Ποιες πολιτικές είναι ικανές να συγκρατήσουν το αυξανόμενο κόστος διαβίωσης;

Κεφάλαιο 2ο

- 22 Κόστος διαβίωσης: Το ελληνικό κράτος-γκουβερνάντα
- 22 Κύρια Ευρήματα
- 23 Εισαγωγή
- 24 Φόροι αμαρτίας στο κρασί: Η περίπτωση του Βασίλη
- 25 Φόροι αμαρτίας στα οινοπνευματώδη (ούζο και τσίπουρο): Η περίπτωση του Γιάννη
- 28 Φόροι αμαρτίας στην μπίρα και στα τσιγάρα: Η περίπτωση του Κώστα
- 32 Οι τρεις φίλοι: Καφές και βενζίνη
- 35 Η φορολόγηση των αγαθών πολυτελείας στην Ελλάδα: Η ιστορία ενός αποτυχημένου φόρου
- 38 Συμπεράσματα

Κεφάλαιο 1ο

Υπερφορολόγηση και πληθωρισμός μείωσαν την αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών: Η στροφή της δαπάνης νοικοκυριών στα βασικά και η εγκατάλειψη της αναψυχής και του ευ ζην στα χρόνια των κρίσεων

Κωνσταντίνος Σαραβάκος

Κύρια Ευρήματα

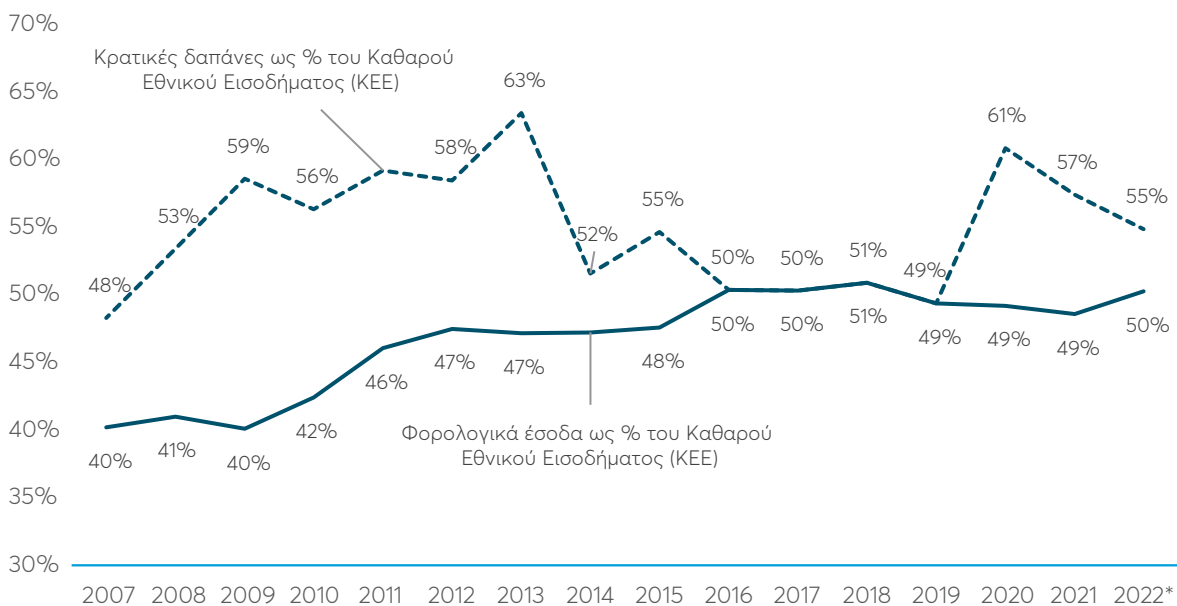
- Την περίοδο 2012-2018 η αύξηση των φορολογικών συντελεστών στην Ελλάδα δεν απέφερε τα αντίστοιχα προσδοκώμενα κρατικά έσοδα. Η Ελλάδα βρισκόταν στην λάθος πλευρά της καμπύλης του Laffer, δηλαδή η αύξηση των φόρων απέφερε λιγότερα έσοδα στο κράτος από αυτά που θα μπορούσε να έχει με μικρότερο φορολογικό συντελεστή.
- Το 2021 η Ελλάδα είχε το τρίτο υψηλότερο ποσοστό πολιτών κάτω από το όριο της φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό ανάμεσα στις 27 χώρες της ΕΕ, ενώ μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις το αντίστοιχο ποσοστό ήταν το όγδοο υψηλότερο ανάμεσα στις 27 χώρες της ΕΕ.
- Το 2021, τα ελληνικά νοικοκυριά που ζούσαν με μηναίο εισόδημα κάτω των 750 ευρώ αυξήθηκαν κατά 109% σε σύγκριση με το 2008, ενώ τα νοικοκυριά που ζούσαν με μηναίο εισόδημα άνω των 3501 ευρώ μειώθηκαν κατά 60%.
- Το 2021, η δαπάνη των νοικοκυριών αυξήθηκε για φαγητό και μη οينوπνευματώδη ποτά (+2 ποσοστιαίες μονάδες), υγεία (+1 ποσοστιαία μονάδα), αγαθά νοικοκυριού (+0,7 ποσοστιαίες μονάδες), ενώ μειώθηκε για ξενοδοχεία και εστιατόρια (-2,2 ποσοστιαίες μονάδες), αναψυχή και πολιτισμό (-1,2 ποσοστιαίες μονάδες) και ρουχισμό (-0,8 ποσοστιαίες μονάδες).
- Τη δεκαετία της κρίσης, η δαπάνη των νοικοκυριών αυξήθηκε για φαγητό και μη οينوπνευματώδη ποτά, στέγαση, οينوπνευματώδη ποτά και είδη καπνού, εκπαίδευση, υγεία και επικοινωνίες.
- Οι φορολογούμενοι στην Ελλάδα φαίνεται να πληρώνουν τιμές κοντά στον μέσο όρο της ΕΕ στα αγαθά, αλλά με εισοδήματα αρκετά κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης).
- Οι φόροι στην Ελλάδα αυξάνουν το κόστος του ηλεκτρισμού σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ. Η Ελλάδα, στο πρώτο εξάμηνο του 2022 είχε την 10^η ακριβότερη τιμή ηλεκτρικής ενέργειας ανάμεσα σε 35 ευρωπαϊκές χώρες, ενώ, αντίστοιχα, ανάμεσα στις 27 χώρες της ΕΕ ερχόταν 9^η.

Εισαγωγή: η Ελλάδα ως ένα αποτυχημένο παράδειγμα υπερφορολόγησης

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ημέρας Φορολογικής Ελευθερίας^[1], οι φορολογούμενοι στην Ελλάδα βίωσαν μία διαρκώς ανοδική φορολόγηση την δεκαετία της κρίσης, φτάνοντας να εργάζονται για το κράτος μέχρι και 186 από τις 365 ημέρες του χρόνου. Σύμφωνα με τα απολογιστικά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ που προς το παρόν εκτείνονται μέχρι και το 2021, κατά την περίοδο 2018-2021 η φορολογική επιβάρυνση στην Ελλάδα μειώθηκε^[2].

Ωστόσο, η Εισηγητική έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού το 2023 εκτιμάει πως το 2022 τα φορολογικά έσοδα (άμεσοι φόροι, έμμεσοι φόροι, φόροι κεφαλαίου, κοινωνικές εισφορές) ανήλθαν στο 50,3% του εκτιμώμενου Καθαρού Εθνικού Εισοδήματος. Μάλιστα, με δεδομένο πως το κράτος δεν έχει δικά του χρήματα και ο δανεισμός σήμερα αποτελεί φορολόγηση αύριο, ο υπολογισμός της φορολογικής επιβάρυνσης από την πλευρά των δαπανών του κράτους (άμεσοι φόροι, έμμεσοι φόροι, φόροι κεφαλαίου, κοινωνικές εισφορές και έλλειμμα προϋπολογισμού) δείχνει πως το 2022 η φορολογική επιβάρυνση (ως κρατικές δαπάνες) εκτιμάται ότι ανήλθε στο 54,8% του εκτιμώμενου Καθαρού Εθνικού Εισοδήματος (Γράφημα 1).

Γράφημα 1. Φορολογική επιβάρυνση στην Ελλάδα, 2007-2022.

Πηγή: για τα έτη 2007-2021, Ημέρας Φορολογικής Ελευθερίας 2022

Για τα έτος 2022, Εκτιμήσεις* Εισηγητικής Έκθεσης Προϋπολογισμού 2023 (έσοδα), εκτιμήσεις ΕΕ (μεγέθυνση) και ΕΛΣΤΑΤ (ΚΕΕ).

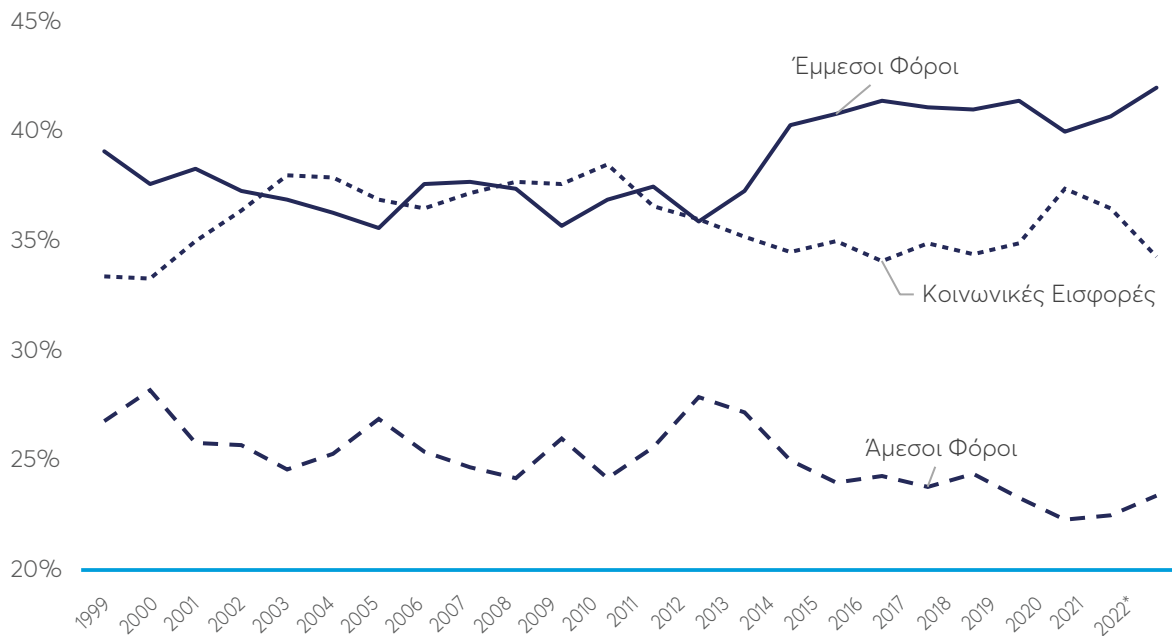
Την δεκαετία της κρίσης η έμμεση φορολογία αυξήθηκε σημαντικά, μειώνοντας σε μεγάλο βαθμό την αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών. Όπως φαίνεται στο Γράφημα 2, τα έσοδα από έμμεσους φόρους εκτοξεύθηκαν από το 2012 και μετά, ως ποσοστό του συνόλου των εσόδων από φόρους και εισφορές, αποτελώντας τη μεγαλύτερη πηγή εσόδων του κράτους. Η Ελλάδα, έχει πλέον τον 3^ο μεγα-

[1] Σαραβάκος Κ. (2022) *Ημέρας Φορολογικής Ελευθερίας 2022*. Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών.

[2] Σαραβάκος Κ. (2022) «Η εξέλιξη της φορολογικής επιβάρυνσης στην Ελλάδα σύμφωνα με την Ημέρα Φορολογικής Ελευθερίας». Policy Brief 1. Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών.

λύτερο ΦΠΑ στην ΕΕ (24%), με την φορολογία στην κατανάλωση να δείχνει ότι είναι η πιο αξιόπιστη μέθοδος συλλογής φορολογικών εσόδων.^[3]

Γράφημα 2. Έσοδα από φόρους και κοινωνικές εισφορές ως % του συνόλου των εσόδων από φόρους και εισφορές.

Πηγή: Ημέρας Φορολογικής Ελευθερίας 2022

Η αύξηση των φορολογικών συντελεστών, όχι μόνο δεν αύξησε τα φορολογικά έσοδα, αλλά έβλαψε την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, μείωσε τα κίνητρα για εργασία και παραγωγή, αποθάρρυνε τις επενδύσεις και μεγάλωσε την παραοικονομία.

Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί πως σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα^[4], η αύξηση των φορολογικών συντελεστών στην Ελλάδα την περίοδο 2012-2018 δεν απέφερε τα αντίστοιχα προσδοκώμενα κρατικά έσοδα. Η Ελλάδα βρισκόταν στη λάθος πλευρά της καμπύλης του Laffer, δηλαδή η αύξηση των φόρων απέφερε λιγότερα έσοδα στο κράτος από αυτά που θα μπορούσε να έχει με μικρότερο φορολογικό συντελεστή.^[5]

Η αύξηση των φορολογικών συντελεστών, όχι μόνο δεν αύξησε τα φορολογικά έσοδα, αλλά έβλαψε την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, μείωσε τα κίνητρα για εργασία και παραγωγή, αποθάρρυνε τις επενδύσεις και μεγάλωσε την παραοικονομία. Το 2020 η Ελλάδα είχε μία από τις μεγαλύτερες φορολογικές επιβαρύνσεις στην Ευρώπη, ενώ παράλληλα κατέγραφε υψηλό μέγεθος παραοικονομίας (7^η χειρότερη επίδοση) και χαμηλή ανταγωνιστικότητα φορολογίας επιχειρήσεων (8^η χειρότερη επίδοση), ανάμεσα στις 29 ανεπτυγμένες.^[6]

Παρά την αυξανόμενη φορολογική επιβάρυνση την προηγούμενη δεκαε-

[3] Asen E. (2021) 2021 VAT Rates in Europe. Tax Foundation.

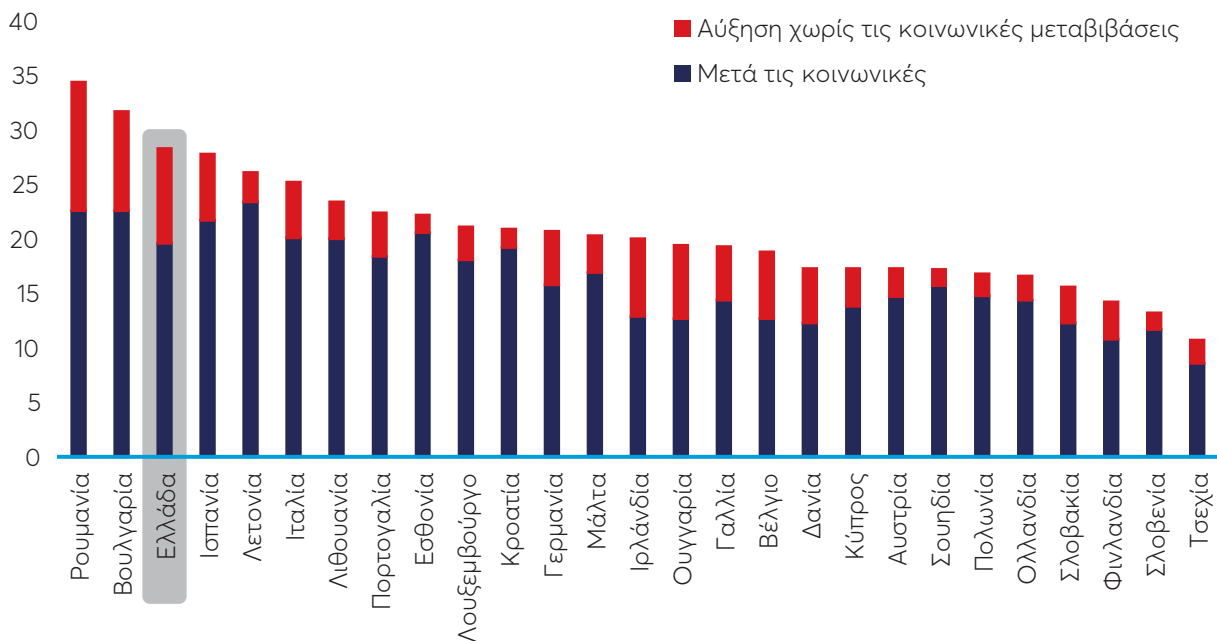
[4] Ferreira-Lopes, A., Martins, L. P., Espanhol R. (2020). "The relationship between tax rates and tax revenues in eurozone member countries - exploring the Laffer curve". Bulletin of Economic Research 72 (2), 121-145. <https://doi.org/10.1111/boer.12211>.

[5] Συμπληρωματικά βλ. Πετράκης Π., Κώσιος Σ., Κωστής Π. (2016) Η καμπύλη Laffer και η ελληνική οικονομία. In(telligent) Deep Analysis" (ΕΚΠΑ).

[6] https://kefim.org/wp-content/uploads/2020/07/HFE_2022-Final.pdf, σ. 14-15.

τία, ούτε η κοινωνική πολιτική που ασκήθηκε φαίνεται να απέδωσε καρπούς. Το 2021 η Ελλάδα είχε το τρίτο υψηλότερο ποσοστό πολιτών κάτω από το όριο της φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό ανάμεσα στις 27 χώρες της ΕΕ, ενώ μετά τις (σημαντικές) κοινωνικές μεταβιβάσεις το αντίστοιχο ποσοστό ήταν το 8^ο υψηλότερο ανάμεσα στις 27 χώρες της ΕΕ (Γράφημα 3).

Γράφημα 3. Ποσοστό πληθυσμού σε χώρες της ΕΕ που ζει κάτω από το όριο της φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό, 2021.

Πηγές: Eurostat (ILC_PEPS01N και TESP010).

Το αυξανόμενο κόστος διαβίωσης για τα ελληνικά νοικοκυριά

Σύμφωνα με το πρόσφατο Δελτίου Τύπου της ΕΛΣΤΑΤ σχετικά με τον πληθωρισμό^[7], οι σημαντικότερες μεταβολές στις τιμές των αγαθών τον Νοέμβριο του 2022, συγκριτικά με τον Οκτώβριο του 2022, ήταν οι εξής:

• Αύξηση τιμών

- ψωμί,
- άλλα προϊόντα αρτοποιίας και ζαχαροπλαστικής,
- μοσχάρι,
- γιαούρτι,
- τυριά,
- ελαιόλαδο,
- νωπά φρούτα λαχανικά κατεψυγμένα,
- χυμοί φρούτων,
- ενοίκια κατοικιών,

[7] Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, ΕΛΣΤΑΤ, 9/12/2022.

ηλεκτρισμός,
καινούργια αυτοκίνητα, καύσιμα αυτοκινήτου (βενζίνη),
εστιατόρια-ζαχαροπλαστεία-καφενεία.

• Μείωση τιμών

ζυμαρικά, νωπά λαχανικά,
πετρέλαιο κίνησης, εισιτήρια μεταφοράς επιβατών με αεροπλάνο,
ένδυση και υπόδηση,
πετρέλαιο θέρμανσης,
άλλα είδη ατομικής φροντίδας,
ξενοδοχεία-καφέ-εστιατόρια.

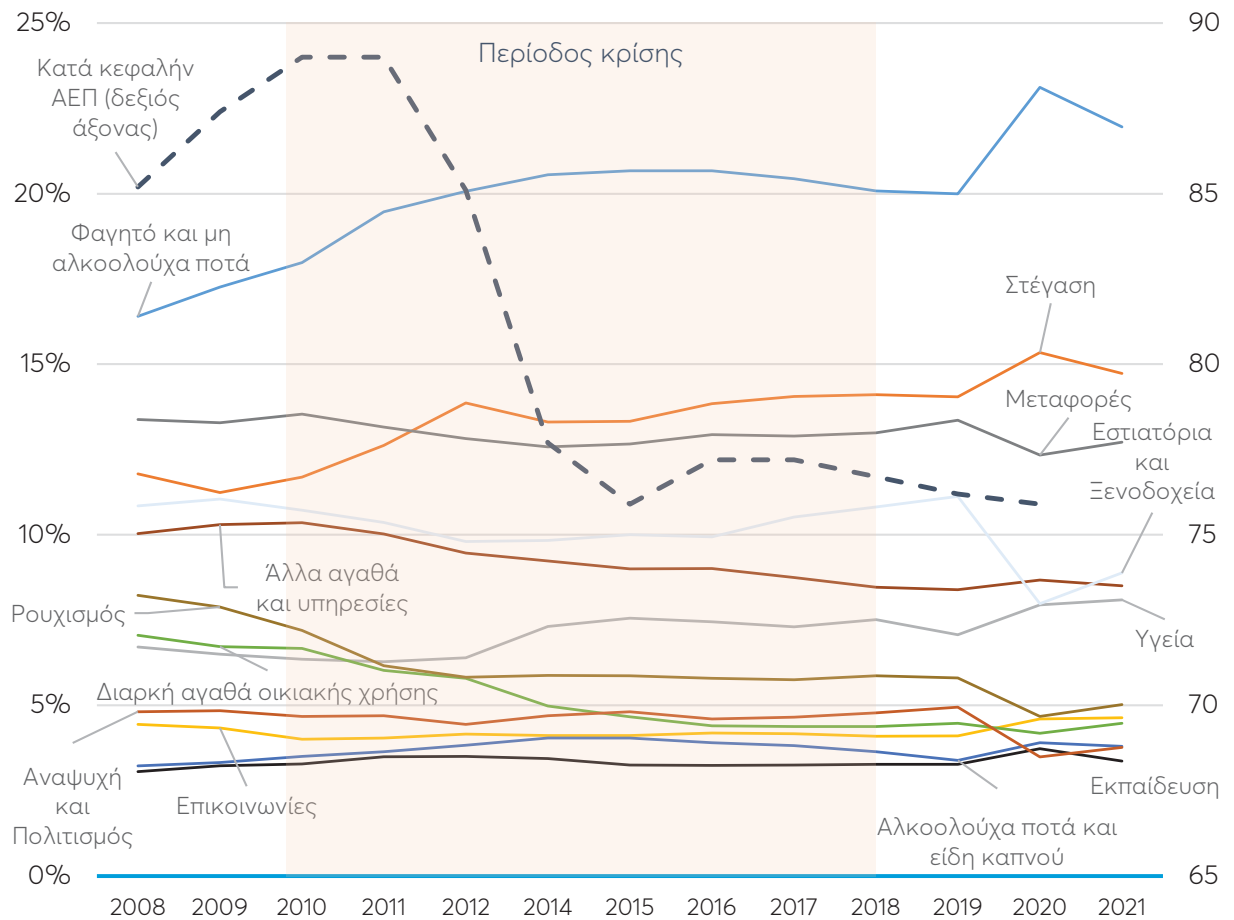
Η δαπάνη των νοικοκυριών, όπως ήταν αναμενόμενο, ακολουθεί τις τάσεις των τιμών στα σχετικά είδη κατανάλωσης. Τα νοικοκυριά στην Ελλάδα τείνουν να ξοδεύουν το μεγαλύτερο μέρος των δαπανών τους σε φαγητό και μη αλκοολούχα ποτά και στη στέγαση (νερό, ηλεκτρισμός, αέριο και άλλα καύσιμα, κλπ.).^[8]

Πιο συγκεκριμένα, το 2021, το φαγητό και τα μη αλκοολούχα ποτά μαζί με την στέγαση αντιπροσώπευαν το 36,7% της συνολικής δαπάνης των νοικοκυριών, αυξημένα σημαντικά σε σχέση με το 2008, όταν το αντίστοιχο ποσοστό βρισκόταν στο 27,6% ή 9,1 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα (Γράφημα 4).

Την ίδια στιγμή, από το 2008 μέχρι το 2021 στην Ελλάδα χάθηκε το 11% του κατά κεφαλήν εισοδήματος (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης), ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως τα νοικοκυριά που ζουν με μηνιαίο εισόδημα κάτω των 750 ευρώ υπερδιπλασιάστηκαν, γνωρίζοντας αύξηση 109% σε σχέση με το 2008. Κατ' αντιστοιχία, τα νοικοκυριά που ζουν με μηνιαίο εισόδημα άνω των 3501 ευρώ μειώθηκαν κατά 60%, με πολλά από αυτά να μετακινούνται σε χαμηλότερη εισοδηματική κατηγορία ή να μεταναστεύουν προς άλλες χώρες της ΕΕ (Γράφημα 5). Πιο συγκεκριμένα, τα νοικοκυριά με μηνιαίο εισόδημα άνω των 3501 ευρώ το 2008 αντιπροσώπευαν το 22,2% του συνόλου των νοικοκυριών, ενώ το 2021 μειώθηκαν σε 8,9% του συνόλου, 13,3 ποσοστιαίες μονάδες.

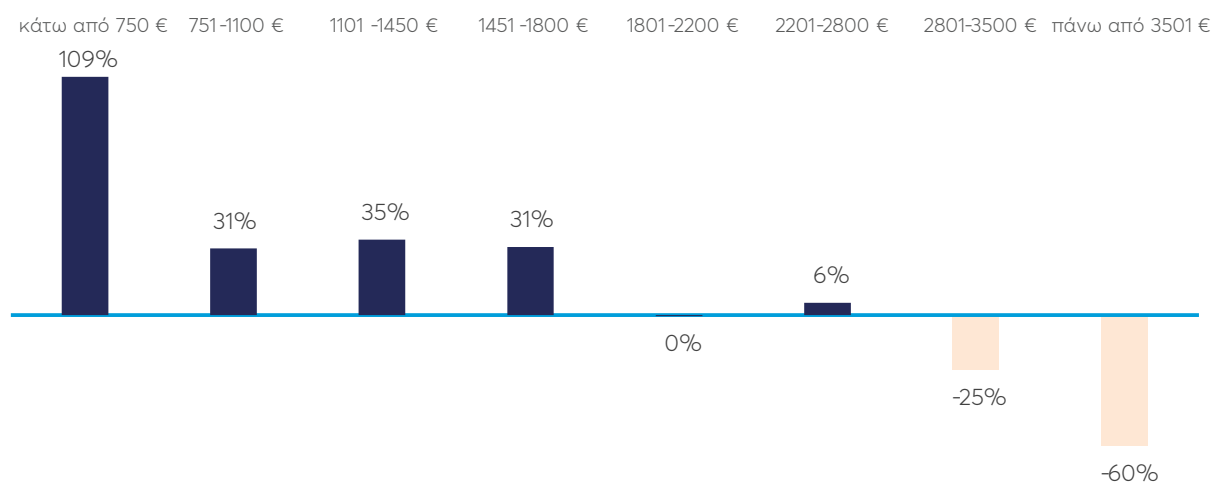
[8] Τα δεδομένα της ανάλυσης προέρχονται από την Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών της ΕΛΣΤΑΤ 2008-2021 (για το έτος 2013 δεν υπάρχουν δεδομένα).

Γράφημα 4. Ετήσια δαπάνη νοικοκυριών στις βασικές καταναλωτικές κατηγορίες (ως % της συνολικής τους δαπάνης) και κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σημείο αναφοράς EU-27).

Πηγές: Eurostat (prc_ppp_ind) και ΕΛΣΤΑΤ (Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2008-2021).

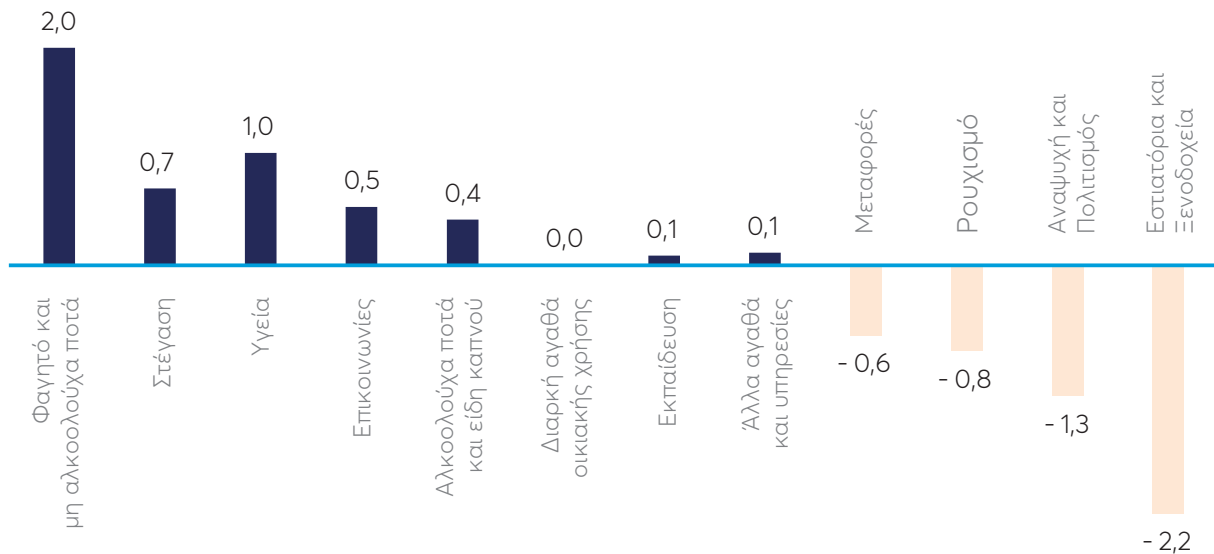
Γράφημα 5. Ποσοστιαία μεταβολή εισοδηματικών κατηγοριών νοικοκυριών μεταξύ 2008 και 2021.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2008-2021).

Η δαπάνη των νοικοκυριών το 2021 αυξήθηκε σημαντικά σε σχέση με το 2019, δηλαδή σε σύγκριση με την περίοδο πριν από την πανδημία και την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία. Πιο συγκεκριμένα, το ποσοστό της δαπάνης των νοικοκυριών για διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά αυξήθηκε κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες, για υγεία κατά 1 ποσοστιαία μονάδα, για στέγαση κατά 0,7 ποσοστιαίες μονάδες. Αντίστοιχα, η δαπάνη μειώθηκε εστιατόρια και ξενοδοχεία 2,2 ποσοστιαίες μονάδες, για αναψυχή και πολιτισμό 1,2 ποσοστιαίες μονάδες και για ρουχισμό κατά 0,8 ποσοστιαίες μονάδες (Γράφημα 6).

Γράφημα 6. Μεταβολή της ετήσιας δαπάνης των νοικοκυριών (ως ποσοστό της συνολικής τους δαπάνης) από το 2019 στο 2021 ανά βασική κατηγορία (σε ποσοστιαίες μονάδες).

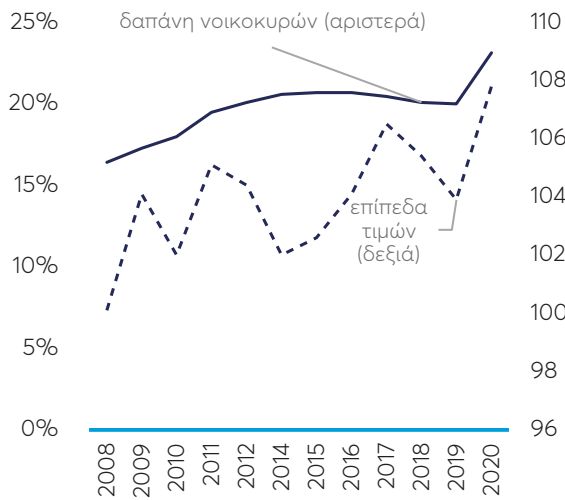

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (Ερευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2008-2021).

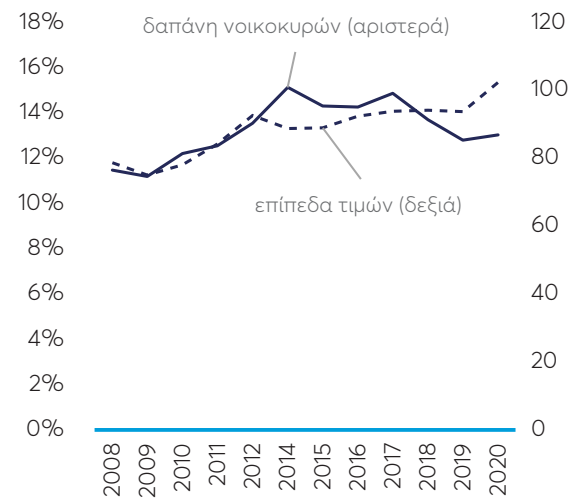
Στις περισσότερες περιπτώσεις κατά την περίοδο της κρίσης η δαπάνη των νοικοκυριών, ως ποσοστό της συνολικής τους δαπάνης, ακολούθησε τις τάσεις των τιμών σε κάθε κλάδο της οικονομίας. Η δαπάνη των νοικοκυριών αυξήθηκε για φαγητό και μη αλκοολούχα ποτά, στέγαση, αλκοολούχα ποτά και είδη καπνού, και επικοινωνίας, όπως έκαναν και οι τιμές αυτών των προϊόντων. Η δαπάνη των νοικοκυριών μειώθηκε για ρουχισμό και διαρκή οικιακά αγαθά, αντίστοιχα με τις τιμές αυτών των προϊόντων. Η δαπάνη των νοικοκυριών αυξήθηκε για εκπαίδευση και υγεία, σε αντιδιαστολή με τη μείωση των τιμών σε αυτές τις κατηγορίες (Γράφημα 7).

Γράφημα 7. Ετήσια δαπάνη νοικοκυριών σε κάθε κατηγορία (ως ποσοστό της συνολικής τους δαπάνης) και επίπεδα τιμών σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (αναφορά ΕΕ27=100).

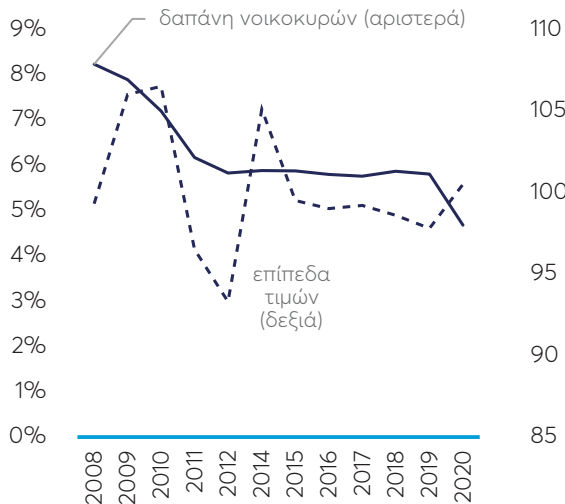
α) Φαγητό και μη αλκοολούχα ποτά

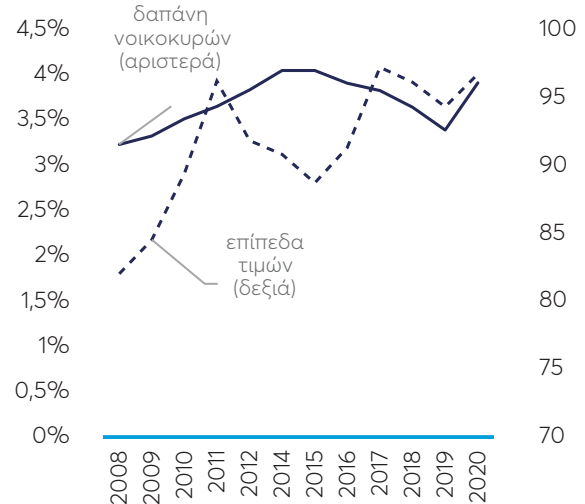
β) Στέγαση

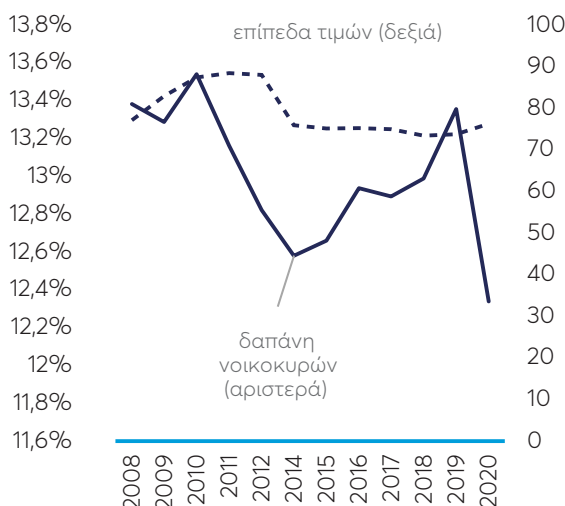
γ) Ρουχισμός

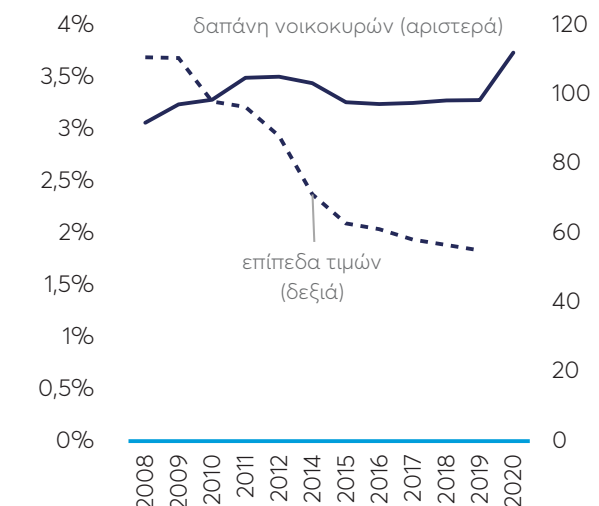
δ) Αλκοολούχα ποτά και είδη καπνού

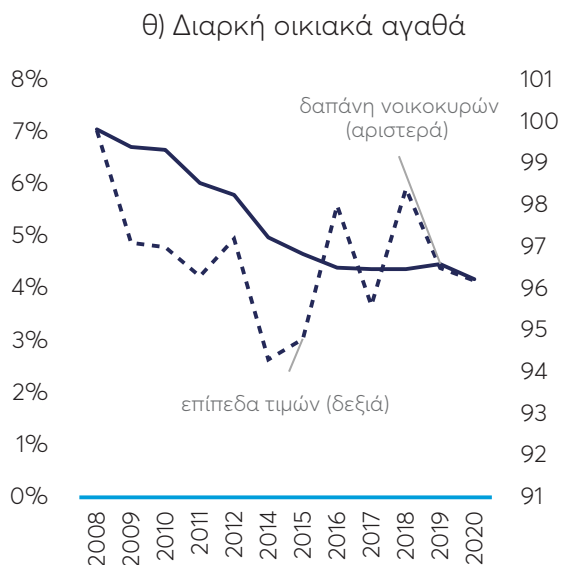
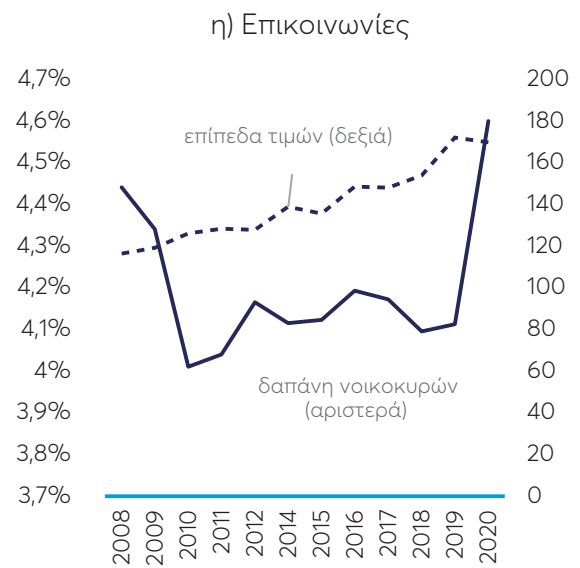
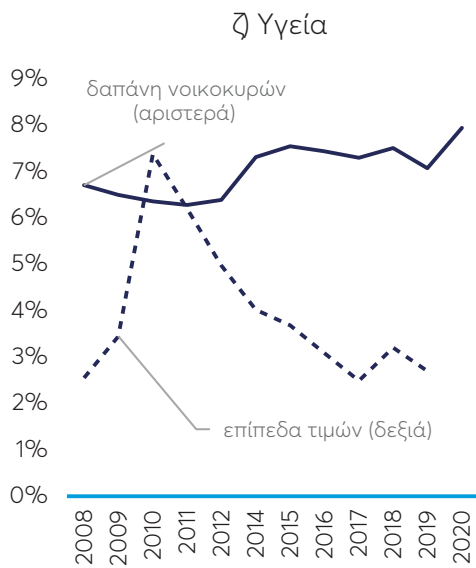

ε) Μεταφορές

στ) Επικοινωνίες

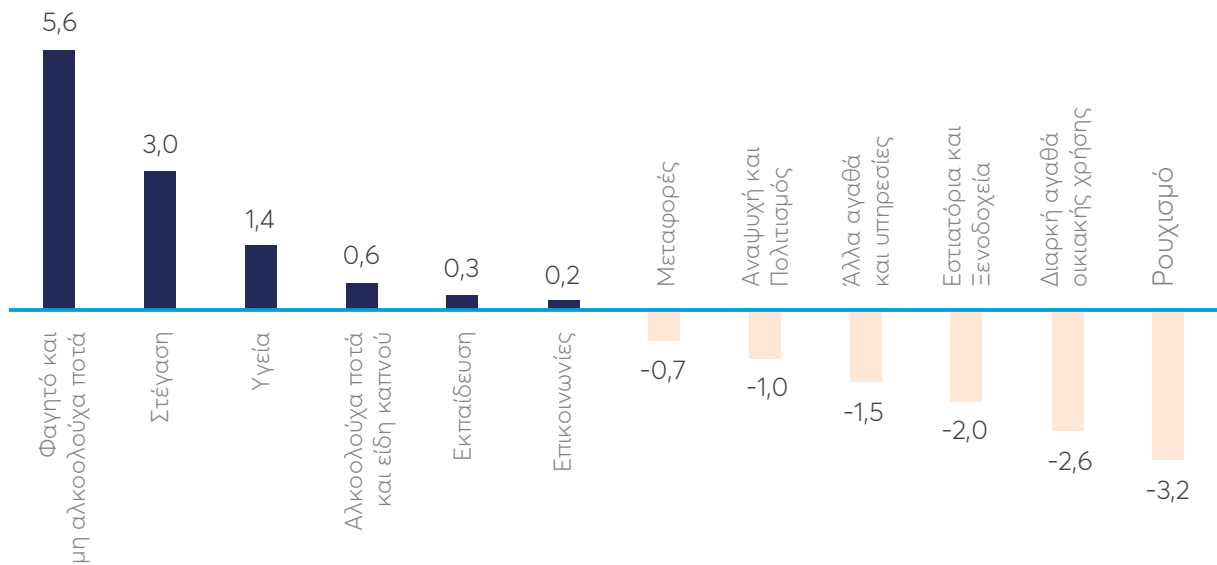

Πηγές: Eurostat (PRC_PPP_IND) και ΕΛΣΤΑΤ (Ερευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2008-2021).

Συνολικά, συγκρίνοντας το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης και το επίπεδο τιμών στην Ελλάδα και στην ΕΕ, φαίνεται οι Έλληνες και οι Ελληνίδες να πληρώνουν «ευρωπαϊκές» τιμές στην κατηγορία των εμπορεύσιμων αγαθών, έχοντας ωστόσο σημαντικά χαμηλότερο εισόδημα σε σχέση με το αντίστοιχο «ευρωπαϊκό».

Η μεγαλύτερη αύξηση στις βασικές κατηγορίες δαπάνης των νοικοκυριών σε σχέση με τα προ-κρίσης επίπεδα σημειώθηκε στο φαγητό και τα μη αλκοολούχα ποτά, όπου από το 16,4% (ποσοστό της συνολικής δαπάνης) το 2008 έφτασε το 22% το 2021 (+5,6 ποσοστιαίες μονάδες). Από την άλλη πλευρά, η μεγαλύτερη μείωση αντίστοιχα σημειώθηκε στον ρουχισμό (-3,2 ποσοστιαίες μονάδες) και μετά στα διαρκή οικιακά αγαθά (-2,6 ποσοστιαίες μονάδες) (Γράφημα 8).

Γράφημα 8. Μεταβολή της ετήσιας δαπάνης των νοικοκυριών (ως ποσοστό της συνολικής τους δαπάνης) από το 2008 στο 2021 ανά βασική κατηγορία (σε ποσοστιαίες μονάδες).

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2008-2021).

Η δαπάνη των νοικοκυριών ανά βασική κατηγορία: ποιους έπληξε περισσότερο η αύξηση του κόστους διαβίωσης;

Η μεταβολή της δαπάνης των νοικοκυριών βοηθάει στο να αντιληφθούμε πως τα νοικοκυριά στο σύνολο τους κατάφεραν να αντιμετωπίσουν το αυξανόμενο κόστος διαβίωσης μέσα στην κρίση. Ωστόσο, η μεταβολή της δαπάνης ανά κατηγορία μηνιαίου εισοδήματος των νοικοκυριών μπορεί να μας δώσει μία σαφέστερη εικόνα για το ποιους έπληξε περισσότερο η αύξηση του κόστους διαβίωσης.

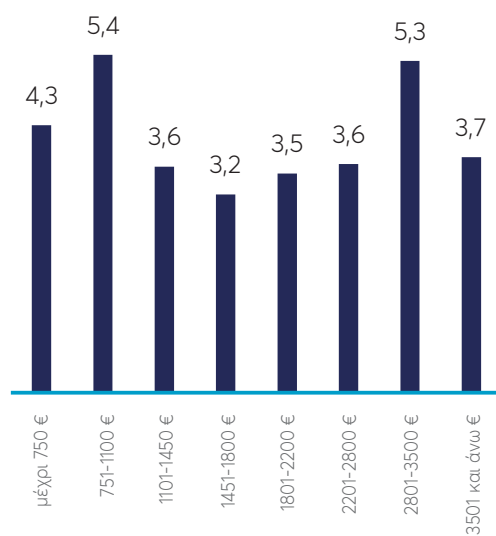
Το Γράφημα 9 παρουσιάζει τη μεταβολή της δαπάνης των νοικοκυριών ως % του συνόλου της δαπάνης (σε ποσοστιαίες μονάδες) από το 2008 στο 2021 ανά κατηγορία μηνιαίου εισοδήματος. Πιο συγκεκριμένα, διαπιστώνονται τα εξής:

- ↑ Στο φαγητό και τα μη αλκοολούχα ποτά, όλες οι εισοδηματικές κατηγορίες φαίνεται να επηρεάστηκαν σημαντικά, με τα νοικοκυριά με μηνιαίο εισόδημα μεταξύ €751-1000 και €2801-3500 να βλέπουν την μεγαλύτερη αύξηση ως ποσοστό της συνολικής τους δαπάνης.
- ↑ Στην εκπαίδευση, τα νοικοκυριά με μηνιαίο εισόδημα πάνω από €3501 είδαν την μεγαλύτερη αύξηση ως ποσοστό της συνολικής τους δαπάνης.
- ↑ Στη στέγαση, τα νοικοκυριά με μηνιαίο εισόδημα μεταξύ €2201-2801 είδαν την μεγαλύτερη αύξηση ως ποσοστό της συνολικής τους δαπάνης. Ωστόσο, σχεδόν όλες οι εισοδηματικές κατηγορίες νοικοκυριών φαίνεται να επηρεάστηκαν σημαντικά, εκτός από τα νοικοκυριά με μηνιαίο εισόδημα πάνω από €3501, που είδαν μία μικρή μείωση.
- ↑ Στα αλκοολούχα ποτά και τα είδη καπνού, όλες οι εισοδηματικές κατηγορίες νοικοκυριών είδαν αύξηση ως ποσοστό της συνολικής τους δαπάνης, εκτός από τα νοικοκυριά με μηνιαίο εισόδημα κάτω από €750, που είδαν μία μικρή μείωση.
- ↑ Στην υγεία, τα νοικοκυριά των υψηλότερων εισοδηματικών κατηγοριών είδαν την μεγαλύτερη αύξηση ως ποσοστό της συνολικής τους δαπάνης, ενώ τα νοικοκυριά με μηνιαίο εισόδημα μεταξύ €1101-1450 είδαν μία μικρή μείωση.

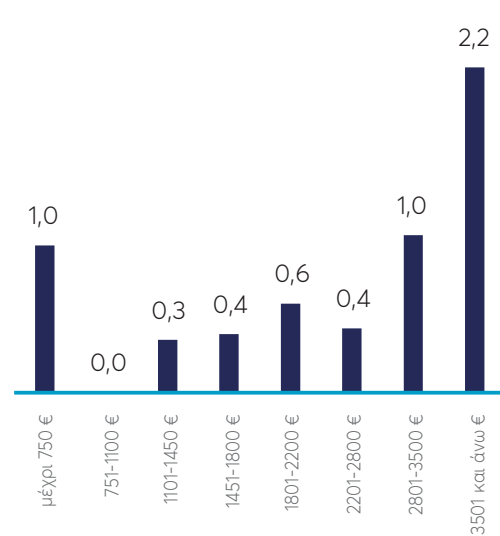
- ↑ Στις μεταφορές, τα νοικοκυριά με μηνιαίο εισόδημα μεταξύ €2201-2801 είδαν την μεγαλύτερη αύξηση ως ποσοστό της συνολικής τους δαπάνης, ενώ τα νοικοκυριά με μηνιαίο εισόδημα μεταξύ €1801-2200 και €2801-3500 είδαν μία μικρή μείωση.
- ↑ Στις επικοινωνίες, τα νοικοκυριά στο μέσο της εισοδηματικής κλίμακας είδαν την μεγαλύτερη αύξηση ως ποσοστό της συνολικής τους δαπάνης, ενώ τα νοικοκυριά με μηνιαίο εισόδημα κάτω από €750 και τα νοικοκυριά πάνω από €3501 είδαν μία μικρή μείωση.
- ↓ Στην αναψυχή και τον πολιτισμό, σχεδόν όλες οι εισοδηματικές κατηγορίες νοικοκυριών είδαν μεγάλη μείωση ως ποσοστό της συνολικής τους δαπάνης, ενώ τα νοικοκυριά της χαμηλότερης εισοδηματικής κατηγορίας, είδαν μία μικρή αύξηση.
- ↓ Στον ρουχισμό, όλες οι εισοδηματικές κατηγορίες νοικοκυριών είδαν μείωση ως ποσοστό της συνολικής τους δαπάνης.
- ↓ Στα διαρκή οικιακά αγαθά, όλες οι εισοδηματικές κατηγορίες νοικοκυριών είδαν μείωση ως ποσοστό της συνολικής τους δαπάνης.
- ↓ Στα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια, όλες οι εισοδηματικές κατηγορίες νοικοκυριών είδαν μείωση ως ποσοστό της συνολικής τους δαπάνης.

Γράφημα 9. Μεταβολή της δαπάνης των νοικοκυριών ως % του συνόλου της δαπάνης (σε ποσοστιαίες μονάδες) από το 2008 στο 2021 ανά κατηγορία μηνιαίου εισοδήματος.

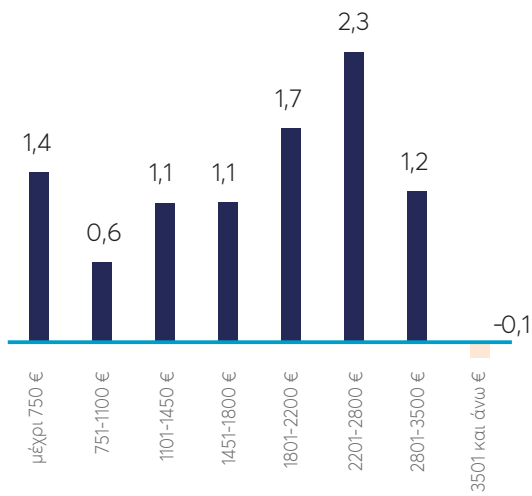
α) Φαγητό και μη αλκοολούχα ποτά

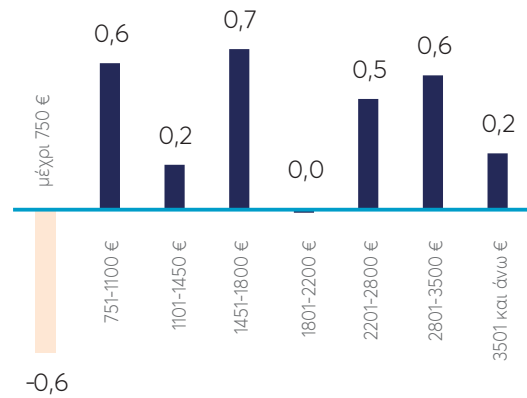
β) Εκπαίδευση

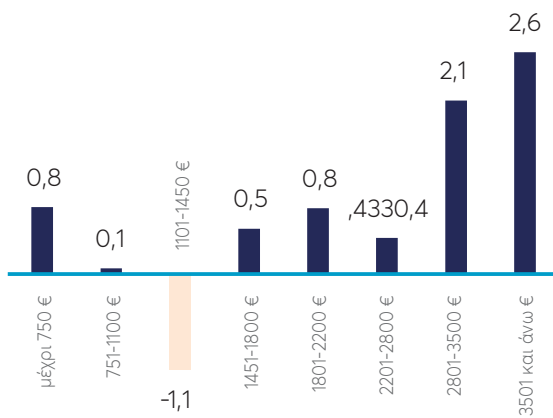
γ) Στέγαση

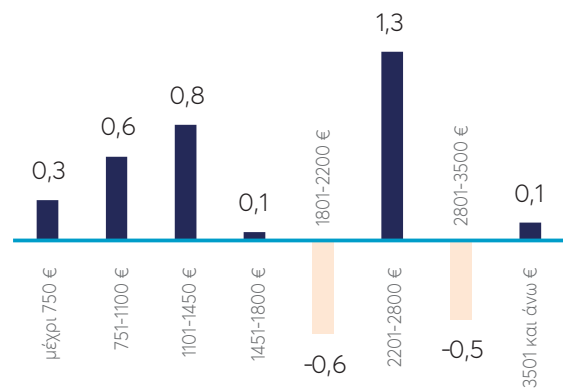
δ) Αλκοολούχα ποτά και είδη καπνού

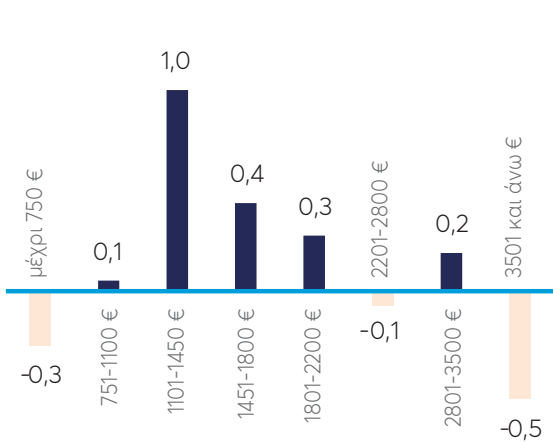
ε) Υγεία

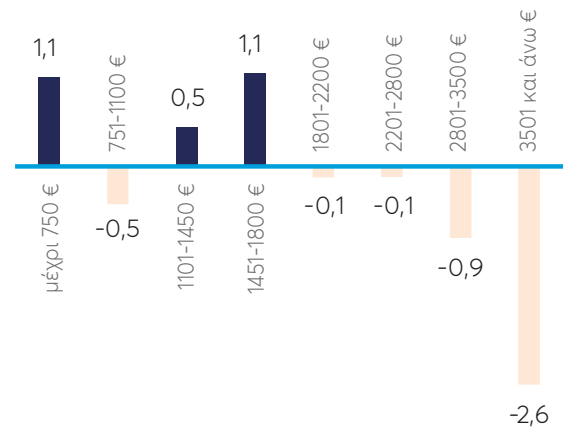
στ) Μεταφορές

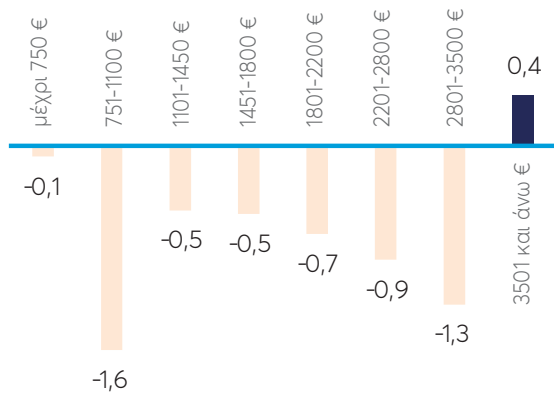
ζ) Επικοινωνίες

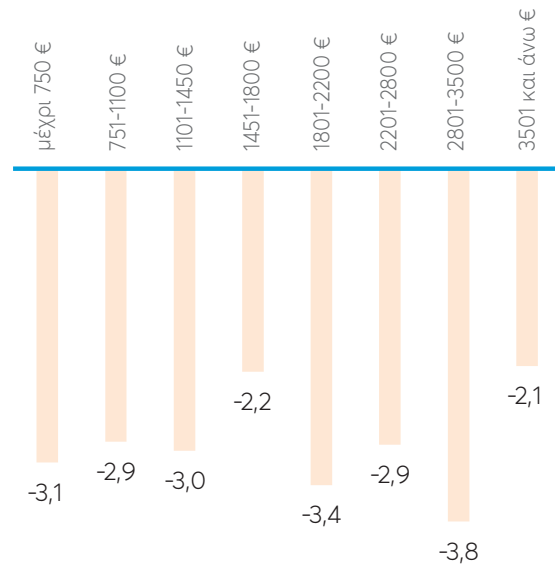
η) Άλλα αγαθά και υπηρεσίες

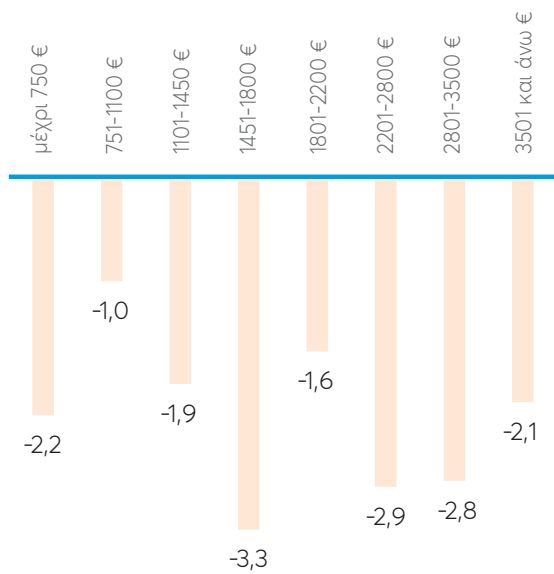
θ) Αναψυχή και πολιτισμός

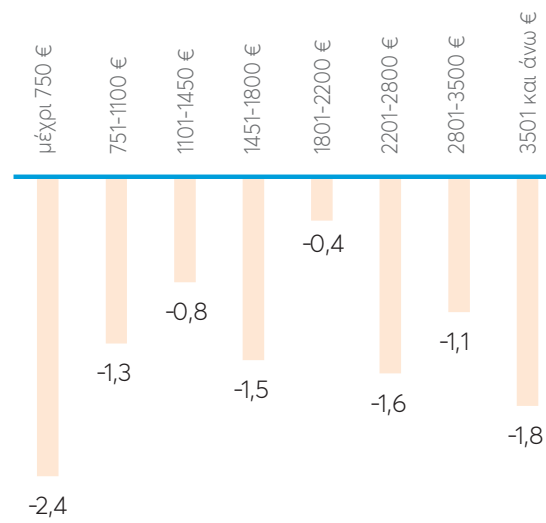
ι) Ρουχισμός

κ) Διαρκή οικιακά αγαθά

λ) Εστιατόρια και ξενοδοχεία

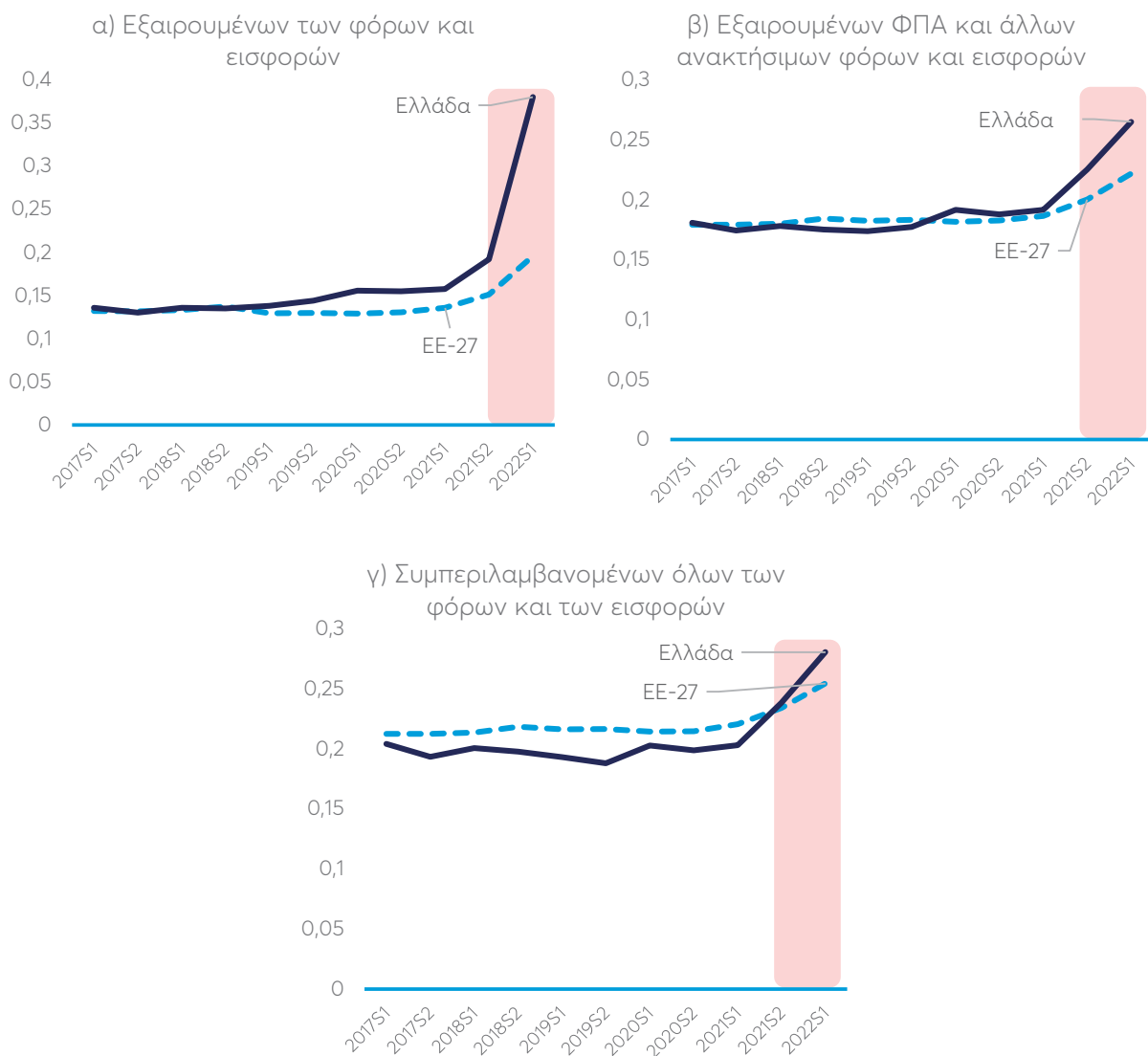

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2008-2021).

Ενέργεια: οι φόροι στην Ελλάδα αυξάνουν το κόστος του ηλεκτρισμού σε σύγκριση με την ΕΕ

Οι τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης) για νοικοκυριά στην Ελλάδα είναι αρκετά ακριβότερες σε σύγκριση με τον μέσο όρο των 27 κρατών μελών της ΕΕ. Η Ελλάδα ήταν κοντά στον μέσο όρο της ΕΕ-27 την περίοδο 2017-2021, ωστόσο μετά το δεύτερο εξάμηνο του 2021 και πριν την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, οι τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας για τα νοικοκυριά αυξήθηκαν σημαντικά. Από το 2017 μέχρι το πρώτο εξάμηνο του 2021 οι εν λόγω τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα ήταν λίγο υψηλότερες από τον μέσο όρο της ΕΕ-27 χωρίς τους φόρους και τις εισφορές, ενώ μετά τους φόρους και τις εισφορές ήταν χαμηλότερες από τον μέσο όρο της ΕΕ-27. Από το δεύτερο εξάμηνο του 2021, οι τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα εκτοξευθήκαν, ξεπερνώντας σημαντικά τον αντίστοιχο μέσο όρο των 27 κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Γράφημα 10).

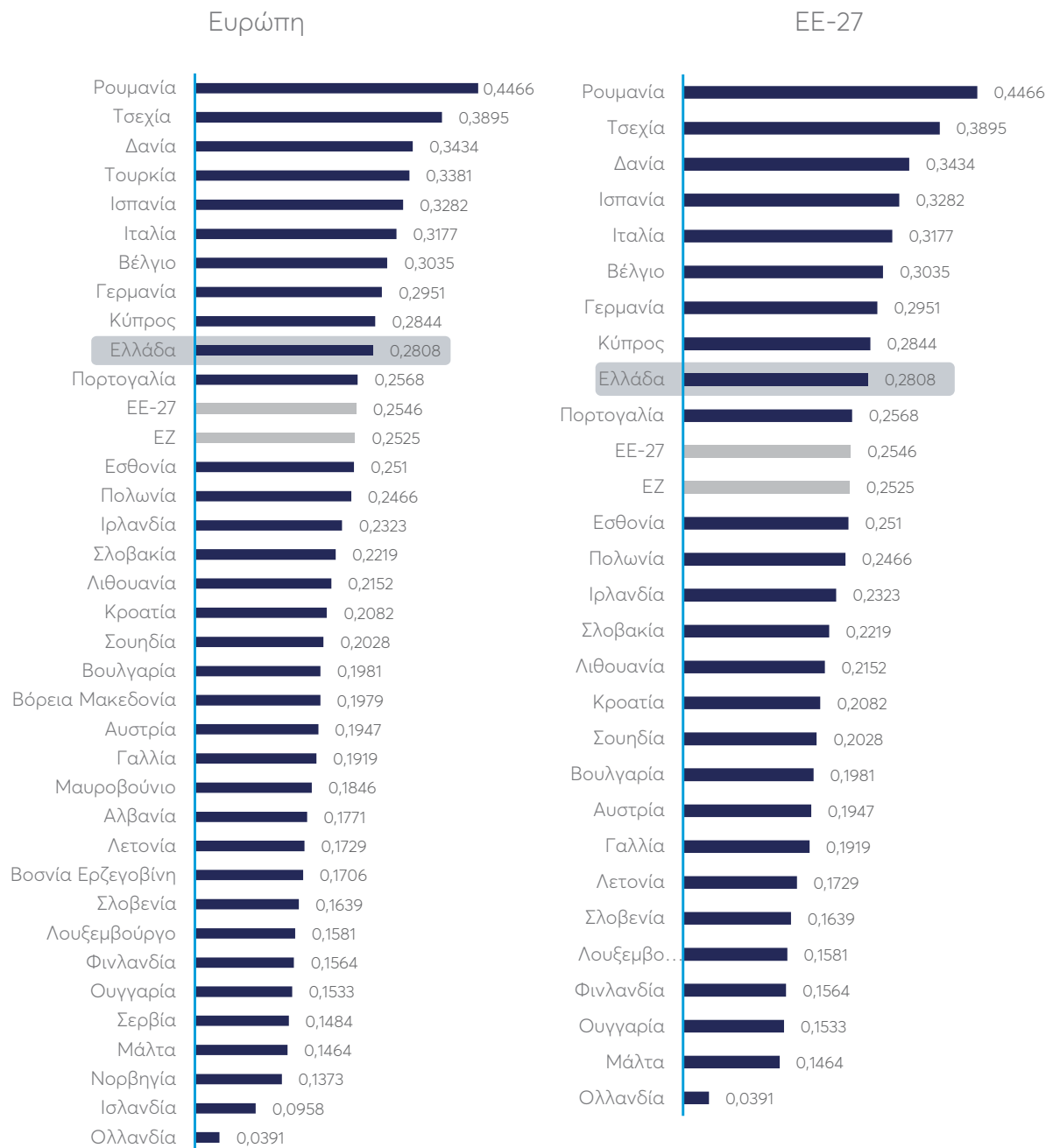
Γράφημα 10. Τιμές ηλεκτρικής ενέργειας για νοικοκυριά (μονάδες αγοραστικής δύναμης) ΕΕ-27 και Ελλάδα.

Πηγή: Eurostat (NRG_PC_204).

Το 2022, η Ελλάδα είχε την 10^η υψηλότερη τιμή ηλεκτρικής ενέργειας (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, με φόρους και εισφορές) για νοικοκυριά ανάμεσα σε 35 ευρωπαϊκές χώρες και την 9^η υψηλότερη ανάμεσα σε 27 χώρες της ΕΕ (Γράφημα 11). Και στις 2 κατατάξεις, η τιμή της ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα είναι πάνω από τον μέσο όρο των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης. Στην πρώτη θέση (με την ακριβότερη τιμή) είναι η Ρουμανία, ενώ στην τελευταία θέση με την φθηνότερη τιμή) είναι η Ολλανδία.

Γράφημα 11. Τιμές ηλεκτρικής ενέργειας για νοικοκυριά (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης) Ευρώπη και ΕΕ-27 Α' εξάμηνο 2022.

Πηγή: Eurostat (NRG_PC_204).

Ποιες πολιτικές είναι ικανές να συγκρατήσουν το αυξανόμενο κόστος διαβίωσης;

Αν και οι αιτίες της πρόσφατης αύξησης του κόστους διαβίωσης στην Ελλάδα δεν φαίνεται να είναι ενδογενείς, καθώς κυρίως οφείλονται στην διεθνή ενεργειακή κρίση (πανδημία COVID-19 και εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία), μέρος αυτών των προβλημάτων οφείλεται επίσης σε χρόνιες αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, μετά από μία δεκαετία σημαντικής οικονομικής κρίσης.

Αν και η συνολική φορολογική επιβάρυνση εκλογικεύτηκε τα τελευταία χρόνια κυρίως για τις επιχειρήσεις και ορισμένες περιπτώσεις αγαθών και υπηρεσιών που επηρεάστηκαν ιδιαίτερα από τις συνεχείς κρίσεις, γεγονός που εξηγείται από την σταδιακή μείωση φορολογικών συντελεστών και την κατάργηση φόρων από το 2019^[9], η φορολογική επιβάρυνση, ειδικά για τα φυσικά πρόσωπα και από φόρους κατανάλωσης όπως ο ΦΠΑ και οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης, παραμένει υψηλή, ενώ το 2022 αναμένεται να αυξηθεί. Η Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2023 σημειώνει πως τα έσοδα από φόρους το 2022 εκτιμάται να έχουν αυξηθεί κατά 9,7% σε σύγκριση με τον στόχο του προϋπολογισμού του έτους 2022.^[10] Συγκεκριμένα, τα έσοδα από τον ΦΠΑ εκτιμάται ότι θα είναι 14% αυξημένα σε σύγκριση με τον στόχο του προϋπολογισμού του έτους 2022.

Αν και οι αιτίες της πρόσφατης αύξησης του κόστους διαβίωσης στην Ελλάδα δεν φαίνεται να είναι ενδογενείς, μέρος αυτών των προβλημάτων οφείλεται σε χρόνιες αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, μετά από μία δεκαετία σημαντικής οικονομικής κρίσης.

Η ελληνική κυβέρνηση έχει θεσπίσει μία σειρά από νέα μέτρα με σκοπό την στήριξη νοικοκυριών μπροστά στις συνεχείς αυξήσεις των τιμών. Ανάμεσα σε άλλα μέτρα, όπως επιδοτήσεις στην ηλεκτρική ενέργεια και το φυσικό αέριο και έλεγχο τιμών στο καλάθι του νοικοκυριού για 50 επιλεγμένα αγαθά, ο Πρωθυπουργός ανακοίνωσε πως από τον Φεβρουάριο έως τον Ιούλιο 2023 θα δοθεί σε οικονομικά αδύναμα νοικοκυριά επιδότηση 10% για τις δαπάνες τροφίμων. Το κόστος της επιδότησης ανέρχεται σε 650 εκ. ευρώ σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Προϋπολογισμού και θα καλυφθεί από έκτακτη φορολόγηση στα «υπερκέρδη», όπως ονομάστηκαν, των διυλιστηρίων. Ωστόσο, στον βαθμό που ο πληθωρισμός είναι πάντα και παντού ένα νομισματικό φαινόμενο, παραμένει το ερώτημα εάν τα μέτρα της κυβέρνησης περισσότερο θα εντείνουν τις πληθωριστικές πιέσεις, παρά θα τις συγκρατήσουν.

Κάποιες εναλλακτικές προτάσεις πολιτικές για την συγκράτηση του αυξανόμενου κόστους διαβίωσης θα μπορούσαν να είναι:

- Επιτάχυνση της ανάπτυξης, ενίσχυση των μεταρρυθμίσεων που μπορούν επίσης να μειώσουν το κόστος παραγωγής αγαθών και παροχής υπηρεσιών στη χώρα. Μία τέτοια μεταρρύθμιση θα μπορούσε να είναι η αδειοδότηση των επιχειρήσεων, σε έναν τομέα στον οποίο έχουν ήδη εφαρμοστεί σημαντικές αλλαγές, οι οποίες όμως πρέπει να πλαισιωθούν από περαιτέρω μεταρρυθμίσεις και εμβάθυνση της εφαρμογής τους.
- Μείωση των φόρων που αυξάνουν το κόστος παραγωγής, όπως οι φόροι στις επικοινωνίες (πρόσφατα εφαρμόστηκε μια σημαντική μείωση για τους νέους πελάτες) και την ενέργεια (που τροφοδοτεί μέσω των μεταφορών και της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας την αλυσίδα αξίας). Επιτάχυνση της αδειοδότησης για παραγωγή ενέργειας μέσω ανανεώσιμων πηγών, καθώς και της σύνδεσής τους με ένα αναβαθμισμένο δίκτυο (οι σημαντικές αναβαθμίσεις του δικτύου σχεδιάζονται

[9] Ενδεικτικά, μειώθηκε ο συντελεστής φορολογίας επιχειρήσεων από 24% το 2020, σε 22% το 2021, μειώθηκε ο συντελεστής προκαταβολής φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων, που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα και νομικών προσώπων, και απαλλάχθηκαν από την ειδική εισφορά αλληλεγγύης συγκεκριμένα εισοδήματα για τα έτη 2021 και 2022. Βλ. σχετικά [Μήτιος Σ. \(2021\) Ν. 4799/2021 Μειώσεις στο φόρο εισοδήματος και άλλες διατάξεις. ΕΥ.](#)

[10] [Υπουργείο Οικονομικών, Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού](#) σελ. 98.

μέσω του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, ενώ στον τομέα της αδειοδότησης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας απαιτείται εξορθολογισμός των εν εξελίξει μεταρρυθμίσεων και πολιτικών για να εξασφαλιστούν τα επιθυμητά αποτελέσματα).

- Μείωση της φορολόγησης στην εργασία, μέσω της περαιτέρω μείωσης των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης που θα ωφελήσει ιδιαίτερα τα νοικοκυριά με χαμηλότερο εισόδημα και της μείωσης της προοδευτικότητας του φόρου εισοδήματος που θα καταστήσει τη χώρα πιο ελκυστική για την εργασία υψηλής εξειδίκευσης.
- Επιπλέον, η χώρα μπορεί να βελτιώσει σημαντικά και με λογικό δημοσιονομικό κόστος τις φορολογικές παροχές που προσφέρονται στις οικογένειες μονογονεϊκών οικογενειών με παιδιά, καθώς σήμερα διαθέτει ένα από τα λιγότερο γενναιόδωρα συστήματα στον ΟΟΣΑ, ενώ θα μπορούσε επίσης να συζητηθεί ένα φορολογικό όφελος για τις οικογένειες που φροντίζουν ηλικιωμένα μέλη.
- Η μείωση της φορολογίας στην εργασία και η προσφορά τέτοιων στοχευμένων φορολογικών ελαφρύνσεων θα βοηθούσε επίσης τη χώρα να απομακρυνθεί από τη σημερινή θέση μιας χώρας με αναποτελεσματική αναδιανομή και υψηλή φορολογία.
- Όπως και άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η Ελλάδα εφαρμόζει στοχευμένα μέτρα για αγαθά ή ευάλωτες κοινωνικές ομάδες καθώς οι κρίσεις εξελίσσονται και διαδέχονται η μία της άλλη. Τα εν λόγω μέτρα για να είναι αποτελεσματικά θα πρέπει πάντα να είναι στοχευμένα ώστε το όποιο δημοσιονομικό κόστος να αξιοποιείται για τη μέγιστη κοινωνική ωφέλεια, ενώ θα πρέπει να αποφεύγονται σημαντικές και μακροπρόθεσμες ρυθμιστικές στρεβλώσεις στη λειτουργία της αγοράς.

Κεφάλαιο 2ο

Κόστος διαβίωσης: Το ελληνικό κράτος-γκουβερνάντα

Παναγιώτης Λιαργκόβας

Κύρια Ευρήματα

- Οι απότομες αυξήσεις της φορολόγησης στη δεκαετία της κρίσης είχαν ως αποτέλεσμα:
 1. τη μείωση των κρατικών εσόδων από τον Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης και τον ΦΠΑ,
 2. τη μείωση της νόμιμης δραστηριότητας (απασχόληση, φορολόγηση νόμιμων επιχειρήσεων),
 3. τη μείωση των νόμιμων ποσοτήτων και την αύξηση των παρανόμων (οι οποίες και δεν ελέγχονται για την ασφάλεια τους και για ζητήματα υγιεινής και επιβαρύνουν έτσι περαιτέρω τη δημόσια υγεία),
 4. την αύξηση των τιμών για τους πολίτες.
- Ο φόρος στο κρασί καταργήθηκε 3 χρόνια μετά την εισαγωγή του καθώς απέφερε κρατικά έσοδα λιγότερο από το 30% των αρχικών εκτιμήσεων και ταυτόχρονα μείωσε τη νόμιμη επιχειρηματικότητα, οδηγώντας σε μια έμμεση απώλεια εσόδων για το κράτος.
- Ο Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης οινοπνευματωδών ποτών στην Ελλάδα είναι υψηλός σε σύγκριση με άλλες χώρες της ΕΕ, ενώ παράλληλα είναι €1.400 ευρώ υψηλότερος (ανά εκατόλιτρο αιθυλικής αλκοόλης) από τον μέσο όρο των γειτονικών και ανταγωνιστριών ως προς τον τουρισμό χωρών.
- Η αύξηση στη φορολόγηση του καπνού από την 1/1/2017 που ακολούθησε μια σειρά άλλων αυξήσεων, οδήγησε την Ελλάδα στο να έχει έναν από τους υψηλότερους φόρους στον καπνό στην ΕΕ.
- Η απότομη αύξηση του Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης και του ΦΠΑ στον καπνό οδήγησε σε σημαντική μείωση τις πωλήσεις των νόμιμων τσιγάρων και σε αύξηση των ψευδεπιτύμων και λαθραίων.
- Σύμφωνα με τη Eurostat, η Ελλάδα έχει την ακριβότερη αμόλυβδη βενζίνη και από τις υψηλότερες τιμές για καύσιμα ντίζελ στην Ευρωζώνη και κατατάσσεται μεταξύ των χωρών με τις υψηλότερες τιμές υγρών καυσίμων στην ΕΕ συνολικά.
- Οι αυξήσεις στους φόρους επί του καύσιμου πετρελαίου συμβάλλουν σε μείωση της συνολικής ανταγωνιστικότητας της παραγωγικής βάσης της χώρας αλλά και σε υψηλότερες τιμές για τον καταναλωτή αγαθών.
- Ο φόρος πολυτελείας αποτελεί την πιο χαρακτηριστική περίπτωση δημοσιονομικά αναποτελεσματικής υπερφορολόγησης στην Ελλάδα, καθώς τα προσδοκώμενα ετήσια έσοδα ξεπερνούσαν τα €100 εκ. ευρώ στον προϋπολογισμό του 2011, αλλά τελικά εισπράχθηκαν €5,17 εκατομμύρια, δηλαδή περίπου 4,3% των ετήσιων εκτιμώμενων εσόδων.

Εισαγωγή

Ο Βασίλης, ο Γιάννης και ο Κώστας είναι πολύ στενοί φίλοι. Είναι ανύπαντροι χωρίς παιδιά και τους αρέσει να συναντιούνται δύο φορές την εβδομάδα, να συζητάνε και να περνάνε καλά. Ο Βασίλης δεν πίνει πολύ, αλλά του αρέσει να πίνει ένα μπουκάλι κρασί την εβδομάδα. Στον Γιάννη, από την άλλη πλευρά αρέσει να πίνει οινοπνευματώδη ποτά ή ούζο και τσίπουρο. Στον Κώστα αρέσει να πίνει 3-4 μπουκάλια μπύρα την εβδομάδα, και του αρέσει επίσης να καπνίζει. Και στους τρεις αρέσει να πίνουν καφέ το πρωί και πρέπει κάθε μέρα να μετακινούνται για 30 λεπτά μέχρι να φτάσουν στη δουλειά τους. Ήταν ιδιαίτερα χαρούμενοι με τον τρόπο της ζωής τους, μέχρι που η κυβέρνηση αποφάσισε να αυξήσει τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Ο τρόπος ζωής των τριών φίλων δεν είναι υπερβολικός ή ανήθικος, αλλά χρειάζεται να πληρώνουν βαρύ τίμημα γι' αυτόν. Κάθε χρόνο, ο Βασίλης, ο Γιάννης και ο Κώστας πληρώνουν €808, €1.930 and €1.582 αντιστοίχως για τέσσερις «φόρους αμαρτίας». Μολονότι κερδίζουν πολύ περισσότερα χρήματα από τον ελάχιστο μισθό (€713), ξοδεύουν 4-14% του εισοδήματός τους σε τέτοιους φόρους αμαρτίας (ο Βασίλης είναι ο πιο τυχερός από τους τέσσερις, βλ. Πίνακα 1). Είναι δίκαιο αυτό; Είναι αποτελεσματικό;

Πίνακας 1. Τι πληρώνουν οι καημένοι φίλοι μας για φόρους αμαρτίας

Είδη	Ετήσιες δαπάνες για φόρους αμαρτίας		
	Βασίλης	Γιάννης	Κώστας
Κρασί (1 μπουκάλι την εβδομάδα)	€78		
Οινοπνευματώδη (0.38 lt την εβδομάδα)		1.000	
Μπύρα (4 μπουκάλια την εβδομάδα)			57
Τσιγάρα (63 τσιγάρα την εβδομάδα)			957
Καφές (9 καφέδες την εβδομάδα)	€80	€80	€80
Βενζίνη (13 λίτρα την εβδομάδα)	€650	€650	650
ΣΥΝΟΛΟ	€808	€1.730	€1.581
Ετήσιο εισόδημα	€12.000	€12.000	€12.000
Ποσοστό επί του ετησίου εισοδήματος	7%	14%	13%

Πηγή: δικόι μας υπολογισμοί βάσει διάφορων βάσεων δεδομένων.

Η βασική δικαιολογία της κυβέρνησης για την απόφασή της να αυξήσει τους φόρους σ' αυτά τα προϊόντα ήταν η πρόθεσή της να εισπράξει έσοδα που θα μπορούν να δαπανηθούν σε δημόσιες υπηρεσίες ώστε να καλύψει πιθανές εξωτερικότητες που σχετίζονται με αυτές τις δραστηριότητες. Είχε δίκιο η κυβέρνηση; Να τι καταδεικνύουν τα δεδομένα.

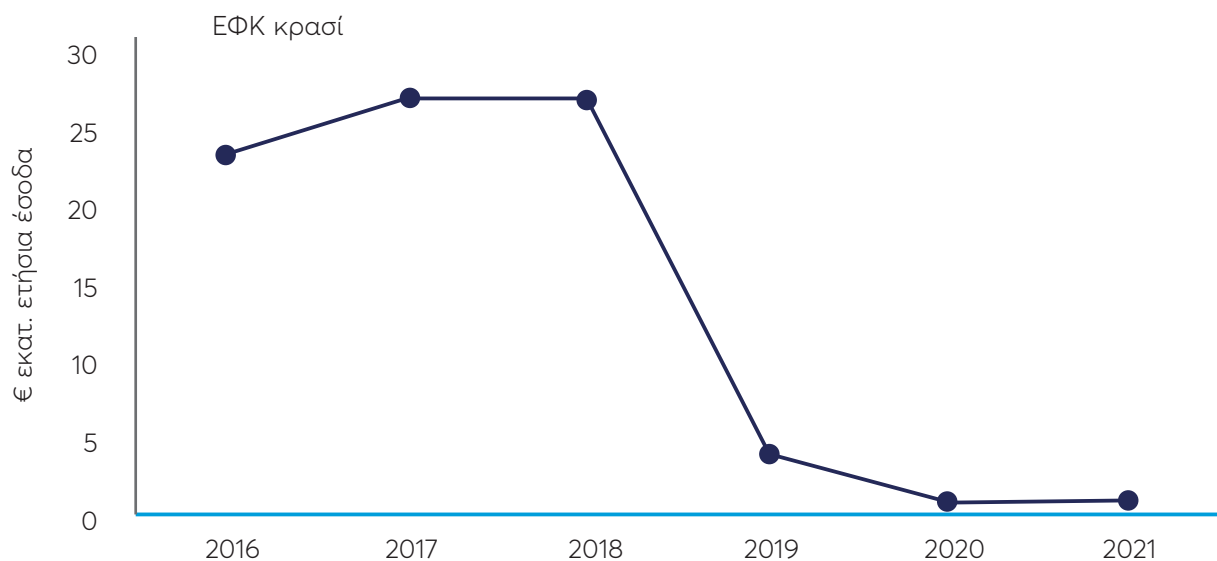
Φόροι αμαρτίας στο κρασί: Η περίπτωση του Βασιλή

Ο φόρος εισήχθη με το άρθρο 13 του νόμου 4346/2015 με έναρξη την 1/1/2017 και η κυβέρνηση εκτιμούσε πως θα εισπράττει έσοδα 100 εκ. ευρώ ετησίως. Η επιβολή του φόρου προκάλεσε ισχυρές αντιδράσεις της βιομηχανίας οίνου από την πρώτη στιγμή. Πράγματι, σχεδόν όλα τα σχετικά επιχειρήματα που διατυπώθηκαν τότε επιβεβαιώθηκαν. Κάποια από αυτά ήταν τα εξής: ο φόρος δεν ήταν ιδιαίτερα πιθανό να αποδώσει τα έσοδα που είχε προβλέψει η κυβέρνηση, θα σημειωνόταν αύξηση στο λαθραίο και το χύμα κρασί, και ο φόρος εντέλει θα καταργούταν.^[11]

Ο φόρος καταργήθηκε μετά από 3 χρόνια καθώς απέφερε λιγότερο από το 30% (€27,1 εκ. το 2018) των αρχικών εκτιμήσεων (Γράφημα 1), ενώ ταυτόχρονα εισήγαγε την έννοια του λαθραίου κρασιού και των αδήλων οينوδεξαμενών. Έτσι άφησε μια κληρονομία παρανομίας σε μια αγορά που δεν είχε τεχνογνωσία «παρανομίας», μειώνοντας τη νόμιμη επιχειρηματικότητα και φυσικά οδηγώντας σε μια έμμεση απώλεια εσόδων για το κράτος.

Γράφημα 1. Ετήσια έσοδα από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης στο κρασί

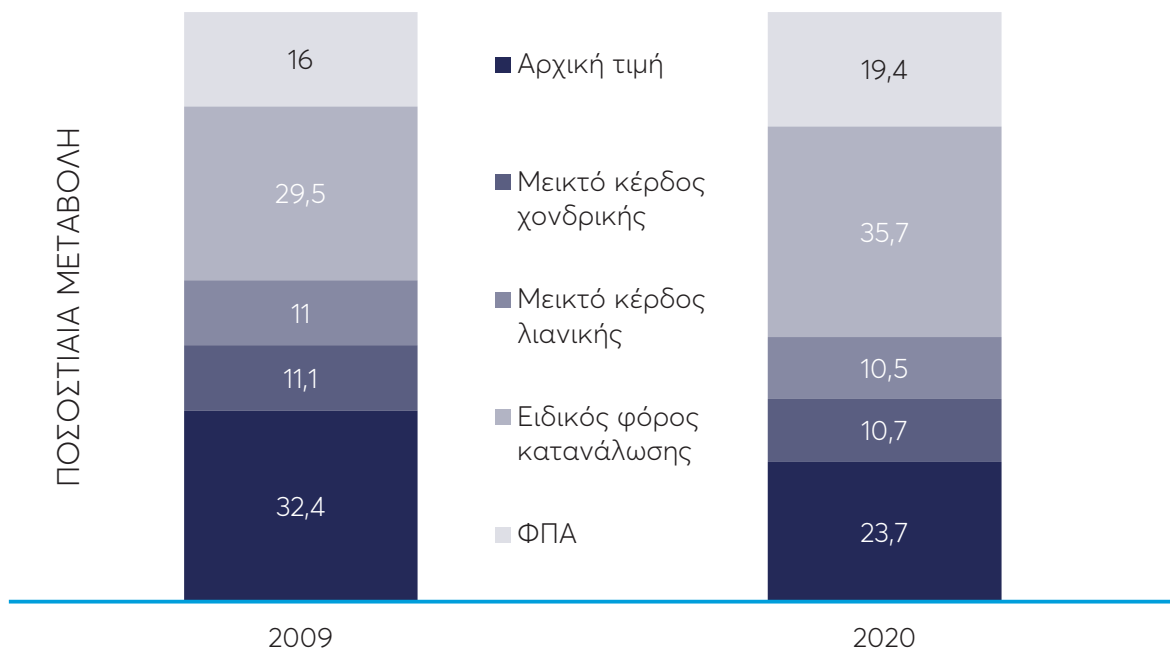
Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, διάφορα έτη.

[11] Βλ. Δημητράκης Σ. (2018) «Το φιάσκο με τον φόρο στο κρασί». Capital.gr 06/09/2018.

Φόροι αμαρτίας στα οινοπνευματώδη (ούζο και τσίπουρο): Η περίπτωση του Γιάννη

Οι φόροι στα οινοπνευματώδη αυξήθηκαν 8 φορές από το 1998 με τις 4 από τις αυξήσεις αυτές να συμβαίνουν κατά το διάστημα 2009-2010, γεγονός που οδήγησε σε υπερδιπλασιασμό του ειδικού φόρου κατανάλωσης επί των οινοπνευματωδών ποτών. Το ειδικό τέλος κατανάλωσης αυξήθηκε κατά 95% κατά την περίοδο 2009-2021, ενώ ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ) αυξήθηκε κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες για να φτάσει στο 24%. Αυτή η αύξηση έφερε το μερίδιο των φόρων στο 55,1% της τελικής τιμής ενός τυπικού οινοπνευματώδους ποτού το 2020, έναντι 45,5% το 2009 (Γράφημα 2).^[12]

Γράφημα 2. Σύνθεση της τελικής τιμής των οινοπνευματωδών ποτών

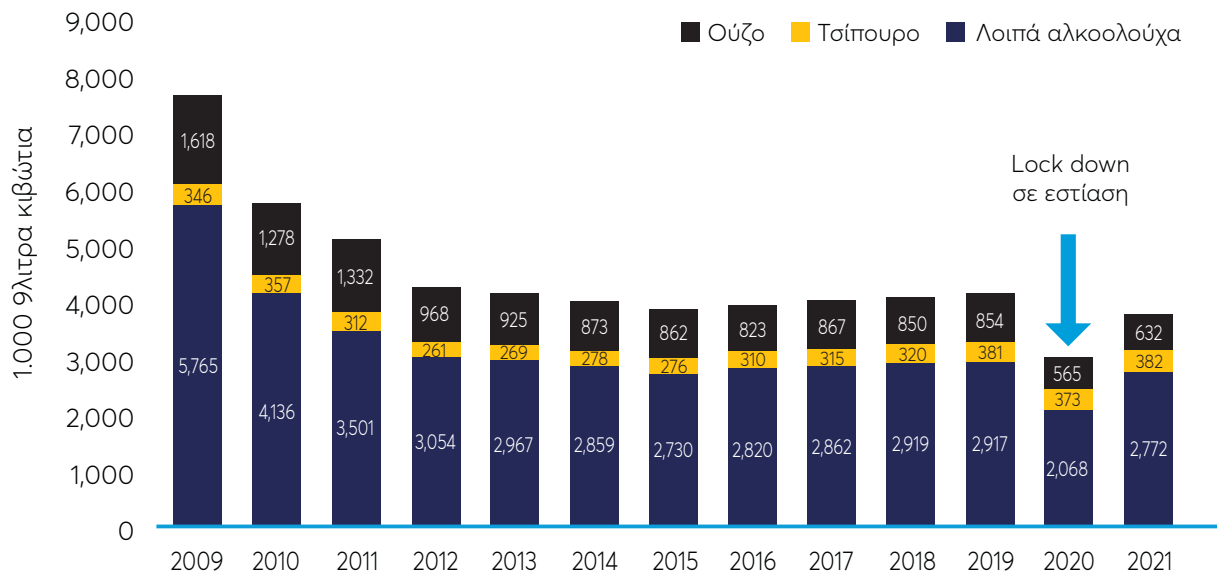

Πηγή: IOBE (2022).

Οι καταγεγραμμένες πωλήσεις οινοπνευματωδών ποτών δείχνουν τάσεις σταθεροποίησης κατά την περίοδο 2013-2019, μετά τη μεγάλη μείωση που σημειώθηκε το διάστημα 2009-2012 ως αποτέλεσμα των έντονων μειώσεων των εισοδημάτων και της οξείας κλιμάκωσης του ειδικού φόρου κατανάλωσης και του ΦΠΑ. Η πανδημία το 2020 αποτέλεσε μια νέα δοκιμασία για τον κλάδο επηρεάζοντας την κατανάλωση ιδίως εντός καταστημάτων (on-trade) λόγω των υποχρεωτικών απαγορευτικών στον τομέα της εστίασης και της μείωσης των ροών του τουρισμού, εξελίξεις που είχαν ασύμμετρες επιπτώσεις στον κλάδο σε σύγκριση με την υπόλοιπη οικονομία.

[12] Βλ. [IOBE \(2022\) Ο κλάδος των αλκοολούχων ποτών στην Ελλάδα: Συμβολή στην οικονομία και προοπτικές](#). IOBE.

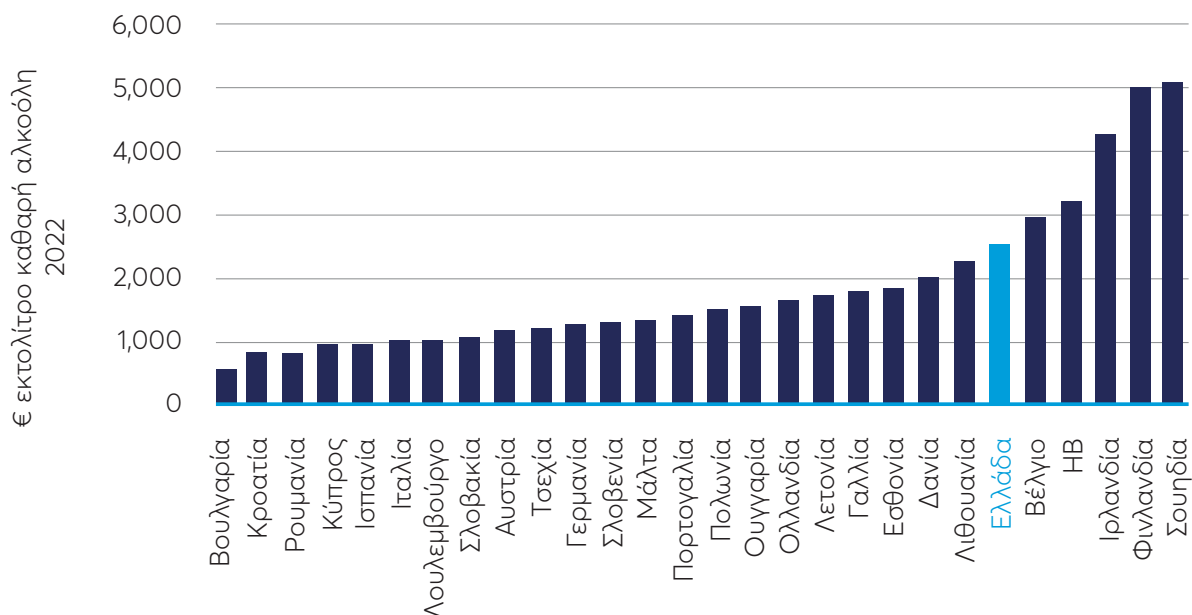
Γράφημα 3. Πωλήσεις οινοπνευματωδών ποτών

Πηγή: IOBE (2022).

Βάσει των πιο πρόσφατων διαθέσιμων δεδομένων, ο ειδικός φόρος κατανάλωσης στην Ελλάδα είναι υψηλός σε σύγκριση με άλλες χώρες της ΕΕ, ενώ οι υψηλότεροι συντελεστές συνήθως καταγράφονται σε χώρες της Βόρειας Ευρώπης, οι οποίες επιβάλλουν υψηλούς φόρους στο οινόπνευμα για κοινωνικούς λόγους (Γράφημα 4).

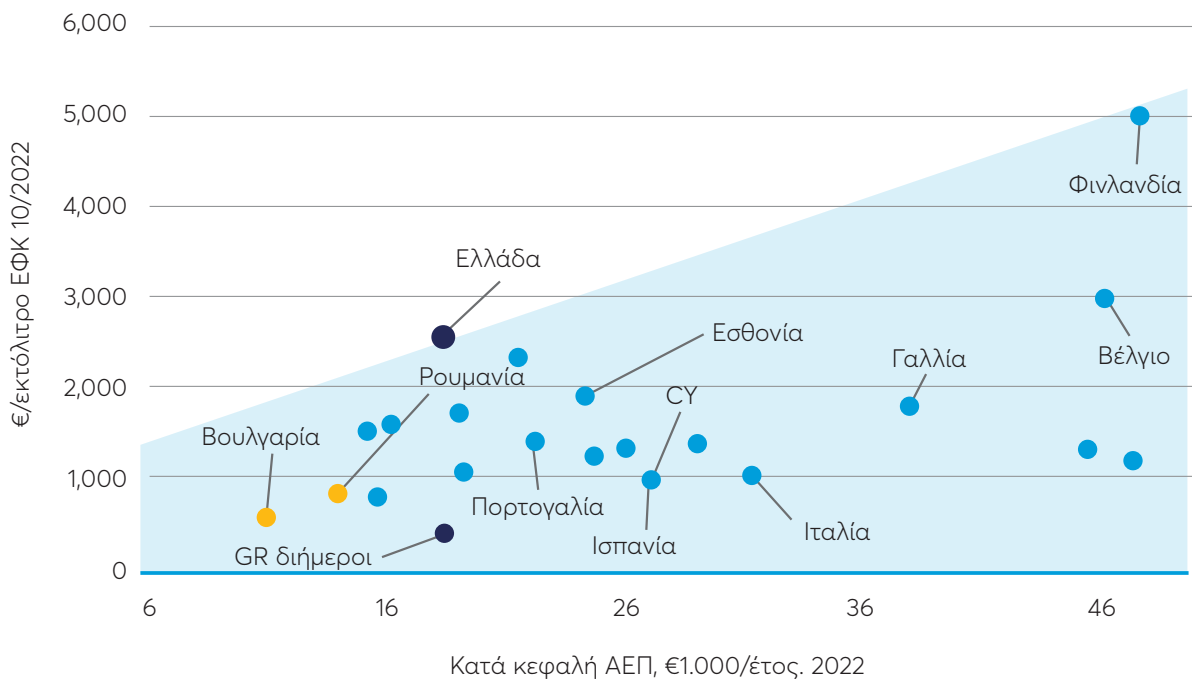
Γράφημα 4. Ειδικός φόρος κατανάλωσης ανά εκατόλιτρο αιθυλικής αλκοόλης

Πηγή: Spirits Europe, Eurostat.

Μάλιστα, ο ειδικός φόρος κατανάλωσης ανά εκατόλιτρο αιθυλικής αλκοόλης στην Ελλάδα είναι €1.400 υψηλότερος από τον μέσο όρο των γειτονικών και ανταγωνιστριών ως προς τον τουρισμό χωρών (με την εξαίρεση της Τουρκίας, Γράφημα 5). Η υψηλή τιμή στην Ελλάδα σημαίνει ότι λόγω του χαμηλότερου κατά κεφαλή εισοδήματος, ο ΦΠΑ επιβαρύνει δυσανάλογα τους καταναλωτές. Ομοίως, σε χώρες με υψηλά κατά κεφαλή εισοδήματα όπως η Φινλανδία και η Σουηδία, οι υψηλοί ειδικοί φόροι κατανάλωσης που ανέρχονται σε €3.562 στη Φινλανδία και σε €3.123 στη Σουηδία είναι στην πραγματικότητα ηπιότεροι σε σύγκριση με την ονομαστική τους αξία (€5.035 στη Φινλανδία και €4.927 στη Σουηδία).

Γράφημα 5. Ειδικός φόρος κατανάλωσης ανά εκατόλιτρο αιθυλικής αλκοόλης συγκριτικά με το κατά κεφαλή ΑΕΠ

Πηγή: Spirits Europe, Eurostat.

Η αύξηση των φόρων και των τιμών έχει επιπλέον αρνητικές συνέπειες, τόσο στην εγχώρια αγορά καθώς αυξάνει τα κίνητρα για παράνομο εμπόριο, όσο και στο τουριστικό προϊόν, καθώς μειώνει την ανταγωνιστικότητά του.

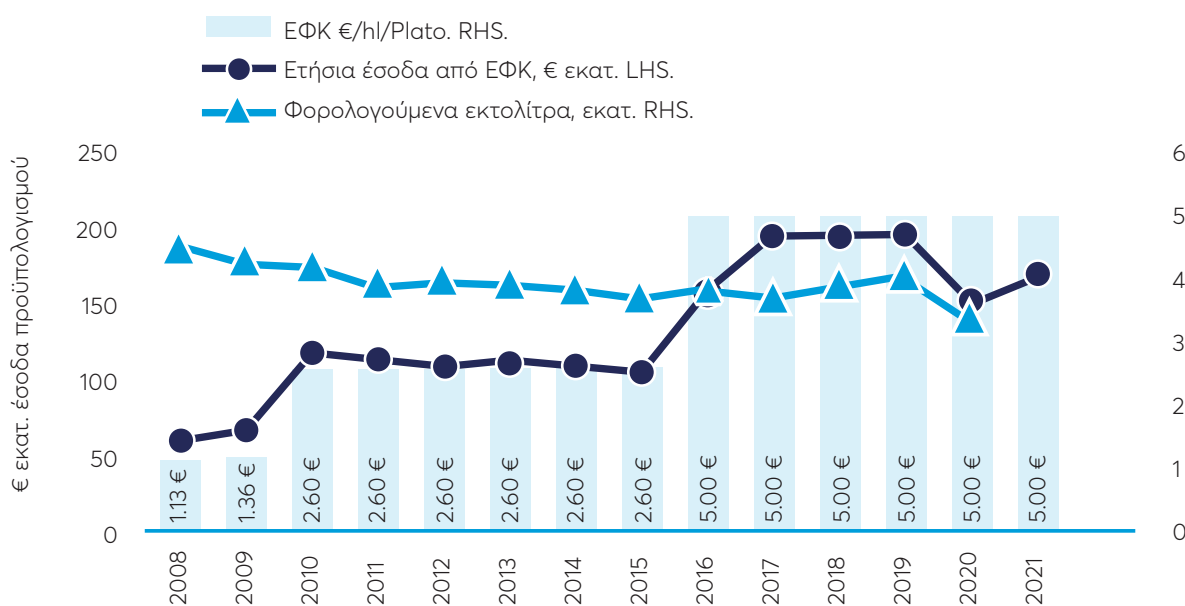
Η αύξηση των φόρων και των τιμών έχει επιπλέον αρνητικές συνέπειες, τόσο στην εγχώρια αγορά καθώς αυξάνει τα κίνητρα για παράνομο εμπόριο, όσο και στο τουριστικό προϊόν, καθώς μειώνει την ανταγωνιστικότητά του. Σύμφωνα με τη Γενική Διευθύντρια της ΕΝΕΑΠ (Ενωση Επιχειρήσεων Αλκοολούχων Ποτών) Σοφίκα Παπανικολάου, το κράτος το 2019 εισέπραξε €219 εκ. από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης στα οινοπνευματώδη ποτά, αλλά οι εκτιμώμενες απώλειες από το παράνομο εμπόριο ανέρχονται σε €31 εκ. ετησίως μόνο από τα οινοπνευματώδη ποτά, εκτός από τα χύμα αποστάγματα των διήμερων παραγωγών (τσίπουρο / τσικουδιά) όπου το πρόβλημα είναι οξύτερο. Την ίδια ώρα, υπάρχουν ακόμη σημαντικότερες απώλειες από τον ΦΠΑ καθώς, σύμφωνα με την εμπειρία του κλάδου, η κύρια ποσότητα των παρανόμως εμπορευόμενων ποτών διοχετεύεται στην τοπική αγορά και εκτιμάται ότι οι απώλειες από τον ΦΠΑ κυμαίνονται από €28 σε €45 εκ. ετησίως.

Φόροι αμαρτίας στην μύρα και στα τσιγάρα: Η περίπτωση του Κώστα

Η αύξηση του ΦΠΑ στην μύρα το 2016 οδήγησε σε αύξηση στα έσοδα αντί σε μια σημαντική μείωση των φορολογήσιμων όγκων, αντίθετα με την αύξηση του 2010 (Γράφημα 6). Η πτώση το 2020 οφείλεται στην πανδημία. Οι στόχοι του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (ΓΛΚ) για τον φόρο επιτετεύχθησαν, μολοντί βεβαίως αυτός αύξησε τις τιμές για τον καταναλωτή.

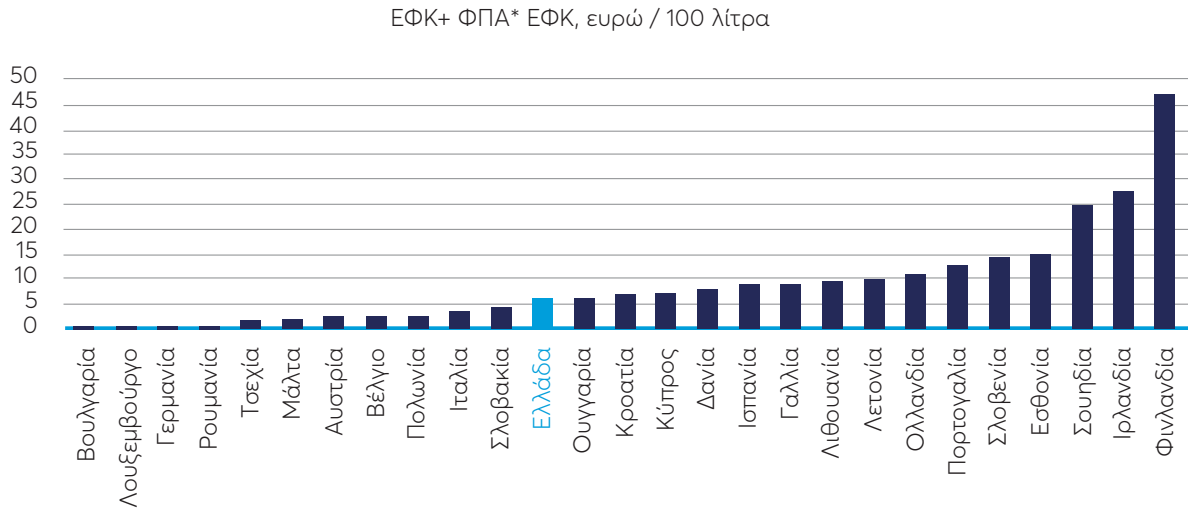
Γράφημα 6. Ειδικά τέλη κατανάλωσης στην μύρα και έσοδα

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.

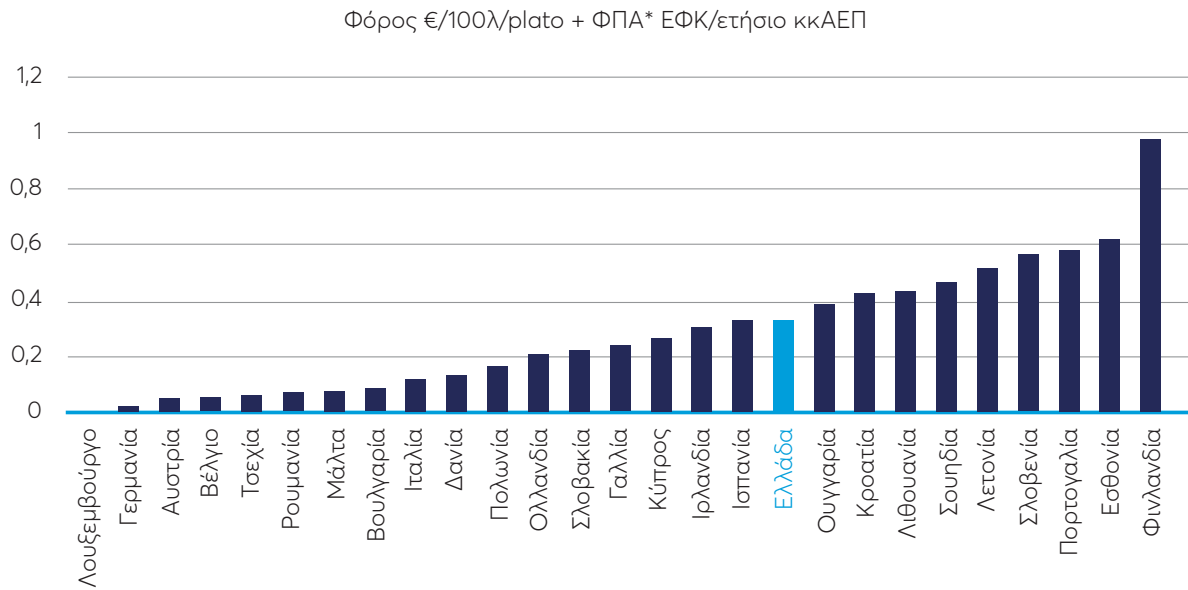
Καθώς ο Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης είναι ένα σταθερό ποσό και ο ΦΠΑ επιβάλλεται με παρόμοιο τρόπο επί της αξίας, υπολογίζουμε τον τελικό ειδικό φόρο κατανάλωσης και τον ΦΠΑ επί εκατόλιτρου/πλατο μύρας. Μπορούμε να δούμε ότι στην Ελλάδα ο φόρος δεν είναι μεταξύ των υψηλότερων στην ΕΕ (Γράφημα 7), αλλά αν τον σταθμίσουμε βάσει του κατά κεφαλή ΑΕΠ, η Ελλάδα βρίσκεται στο υψηλότερο ήμισυ των κρατών-μελών (Γράφημα 8). Αυτός μπορεί να είναι ο λόγος που η αύξηση στον ειδικό φόρο κατανάλωσης ήταν σχετικά «αποτελεσματική», καθώς δεν σημειώθηκε μεγάλη μείωση στην κατανάλωση όπως σε άλλες περιπτώσεις. Ένας άλλος λόγος γι' αυτό είναι ότι η μύρα δεν είναι ένα προϊόν που προσφέρεται για λαθρεμπόριο αλλά και η μείωση του βάρους στους μικρούς παραγωγούς που έχουν αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Έτσι, αυτό που απομένει στο τέλος είναι η υψηλότερη τιμή που καλείται να πληρώσει ο καταναλωτής, κάτι το επαχθές ιδίως για νοικοκυριά με χαμηλότερα εισοδήματα.

Γράφημα 7. Συνολική φορολογική επιβάρυνση στη μπίρα

Πηγή: Βάση δεδομένων Taxes in Europe.

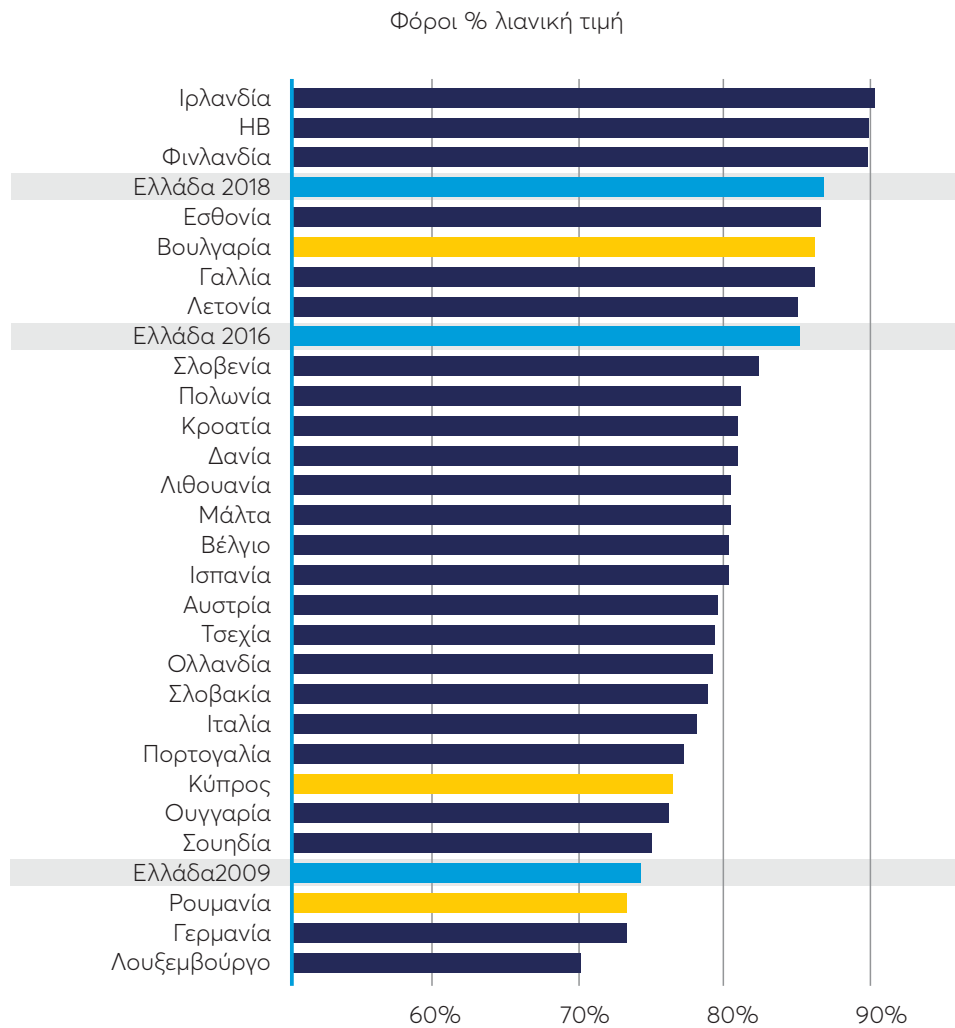
Γράφημα 8. Συνολική φορολογική επιβάρυνση στη μπίρα συγκριτικά με το κατά κεφαλή ΑΕΠ

Πηγή: Βάση δεδομένων Taxes in Europe.

Η αύξηση στη φορολόγηση του καπνού από την 1/1/2017 που ακολούθησε μια σειρά άλλων αυξήσεων, οδήγησε την Ελλάδα στο να έχει έναν από τους υψηλότερους φόρους στον καπνό στην ΕΕ (Γράφημα 9).

Γράφημα 9. Φορολόγηση του καπνού στην ΕΕ

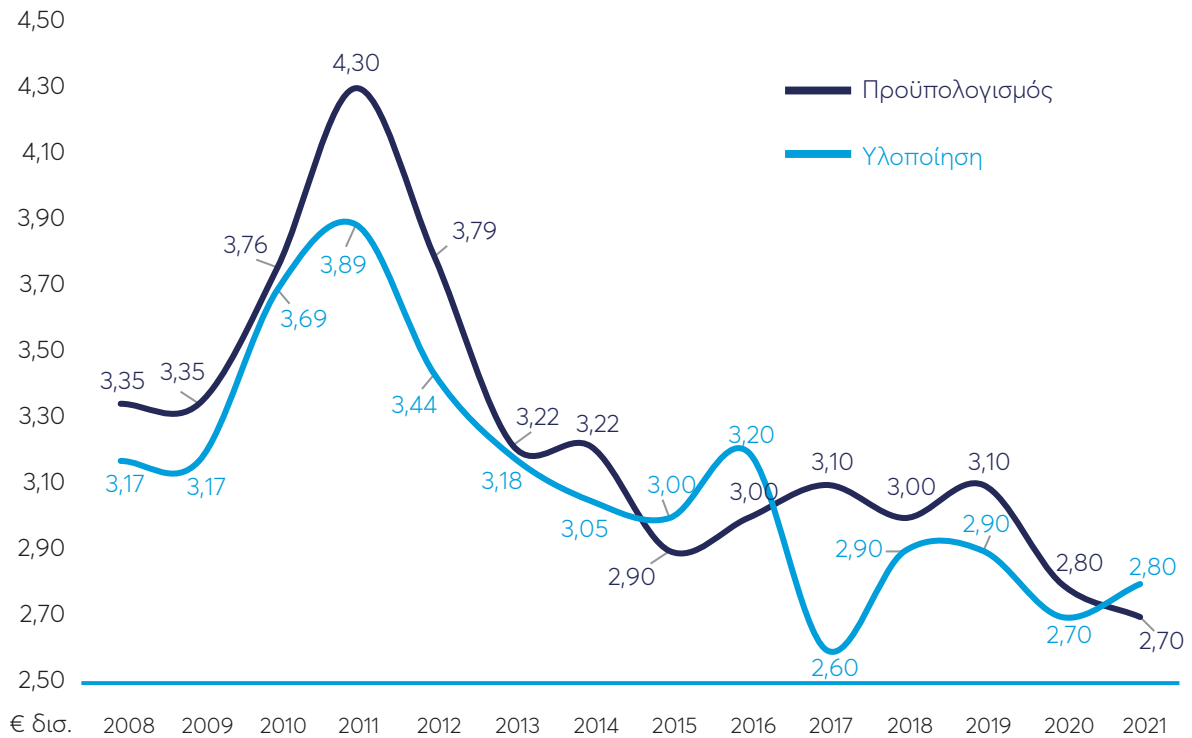

Πηγή: Βάση δεδομένων Taxes in Europe, PMI.

Το Γράφημα 10 καταδεικνύει το αποτέλεσμα που είχε η αναμονή το 2016 της επικείμενης αύξησης του φόρου (αυξήθηκαν τα αποθέματα και συνεπώς τα έσοδα, και στη συνέχεια αυτά μειώθηκαν σημαντικά, με χαμηλά έσοδα στην αρχή του 2017). Καταδεικνύει επίσης το αποτέλεσμα που είχαν οι αυξήσεις στα έσοδα καθώς οι νόμιμες ποσότητες (έσοδα μετά τις επιστροφές ΦΠΑ και αντίστοιχων έμμεσων φόρων) μειώθηκαν και κατά συνέπεια τα κρατικά έσοδα σήμερα είναι χαμηλότερα απ' ό,τι όταν επιβάλλονταν οι χαμηλότεροι φόροι.

Γράφημα 10. Εκτιμώμενα και πραγματικά έσοδα στον κρατικό προϋπολογισμό

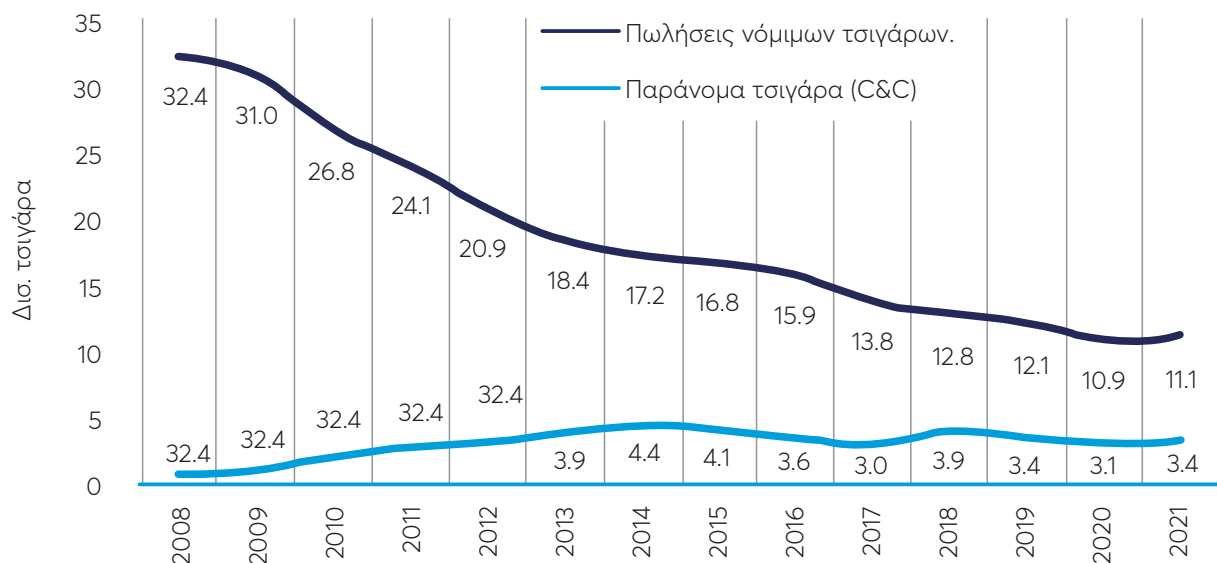
Έσοδα Ελληνικού κρατικού προϋπολογισμού από καπνικά (ΕΦΚ & ΦΠΑ)

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους (διάφορα έτη).

Η απότομη αύξηση του φόρου ειδικής κατανάλωσης και του ΦΠΑ στον καπνό οδήγησε σε σημαντική μείωση τις πωλήσεις των νόμιμων τσιγάρων και σε αύξηση των ψευδεπιώνυμων και λαθραίων (Γράφημα 11).

Γράφημα 11. Πωλήσεις τσιγάρων

Πηγή: Project SUN, KPMG, PMI.

Αυτή η εξέλιξη επήλθε πρωτίστως από την απότομη αύξηση της φορολόγησης σε ένα προϊόν που εύκολα αποτελεί αντικείμενο λαθρεμπορίου ιδίως σε μια χώρα με εκτεταμένα σύνορα μεταξύ των οποίων και ακτογραμμές που είναι δύσκολο να φυλαχθούν, η οποία αύξηση εντείνει τις προκλήσεις που αφορούν την οργάνωση, τους πόρους και τον εξοπλισμό που απαιτούνται για την περιστολή εντός τόσο μεγάλου κινήτρου (λόγω των υψηλών φόρων) για λαθρεμπόριο. Οφείλεται όμως επίσης στη μείωση των εισοδημάτων κατά τη διάρκεια της κρίσης, η οποία οδήγησε επίσης τους καταναλωτές σε λαθραία προϊόντα απομακρύνοντάς τους από τα αντίστοιχα νόμιμα.

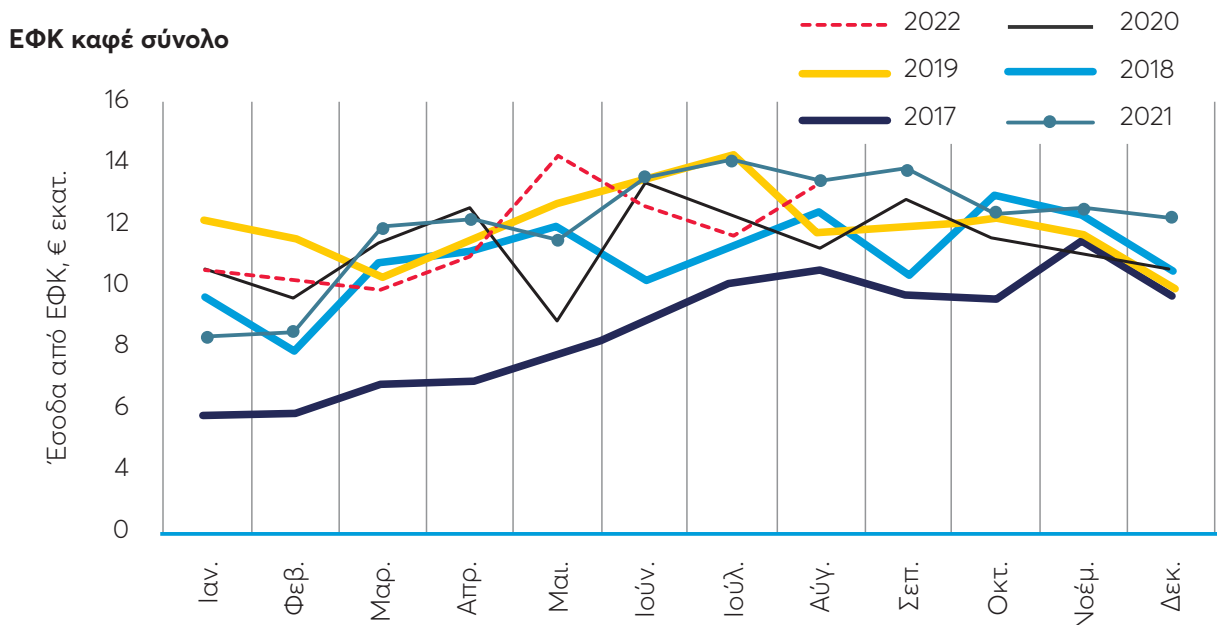
Συνεπώς, οι απότομες αυξήσεις της φορολόγησης είχαν ως αποτέλεσμα (α) τη μείωση των κρατικών εσόδων από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης και τον ΦΠΑ και βεβαίως από τη μείωση της νόμιμης δραστηριότητας (απασχόληση, φορολόγηση νόμιμων επιχειρήσεων), (β) τη μείωση των νόμιμων ποσοτήτων και την αύξηση των παρανόμων (οι οποίες και δεν ελέγχονται για την ασφάλεια τους και για ζητήματα υγιεινής και επιβαρύνουν έτσι περαιτέρω τη δημόσια υγεία), και (γ) την αύξηση των τιμών για τους πολίτες.

Οι τρεις φίλοι: Καφές και βενζίνη

Το 2016 επιβλήθηκε ειδικός φόρος κατανάλωσης στα προϊόντα καφέ που εισάγονται από τρίτες χώρες, που προέρχονται από άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ ή παράγονται εγχωρίως. Η επιβολή του φόρου στα προϊόντα καφέ ήταν ένα μέτρο που είχε ως αποκλειστικό στόχο την αύξηση των κρατικών εσόδων (Γράφημα 12).

Γράφημα 12. Έσοδα από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης στον καφέ

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, διάφορα έτη.

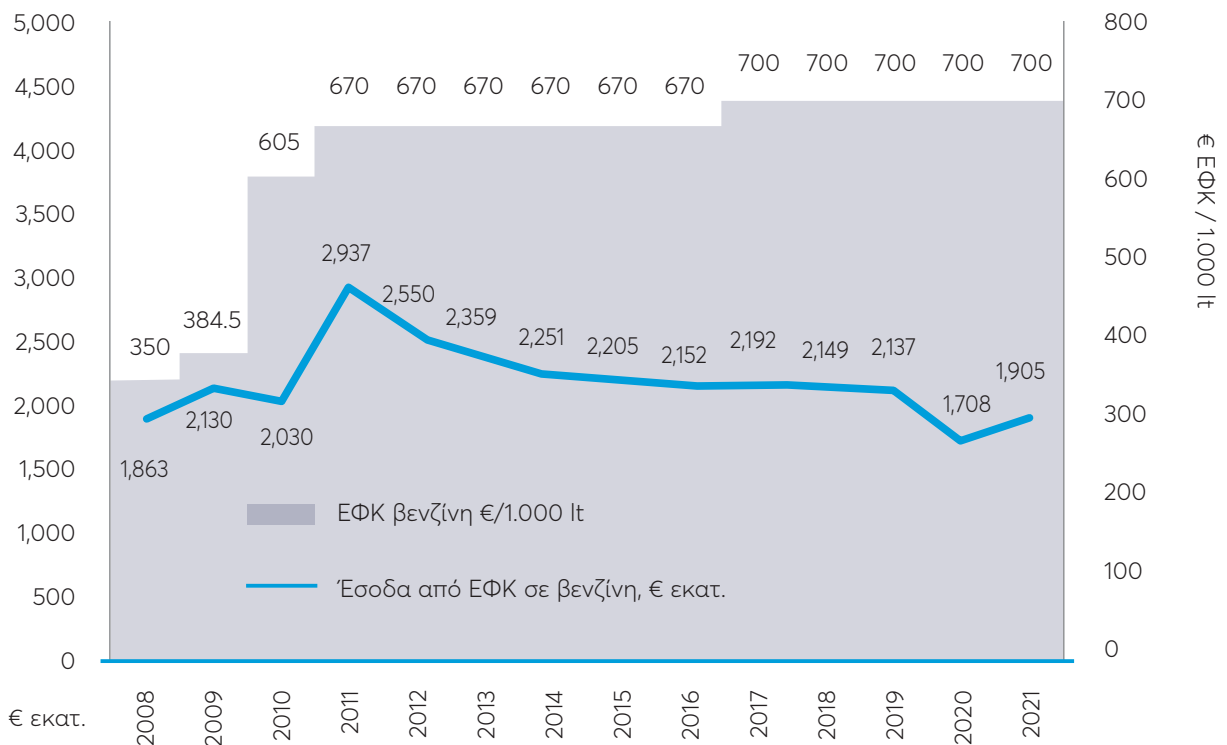
Σύμφωνα με ένα πρόσφατο συνέδριο στην Αθήνα^[13], τα κέρδη των λαθρεμπόρων καφέ ανήλθαν σε σημαντικά επίπεδα ενώ οι ετήσιες απώλειες κρατικών εσόδων μόνο από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης έφτασαν τα €12 εκ. Σύμφωνα με τον Πρόεδρο της Ελληνικής Ένωσης Καφέ (ΕΕΚ), Γιάννο Β.

[13] Κατά το 1ο Coffee Business Forum το 2021, σε μια συζήτηση για τις «Επιχειρήσεις καφέ μετά το άνοιγμα της αγοράς»

Μπενόπουλο, «οι μεγαλύτερες ποσότητες λαθραίων έρχονται από χώρες που είναι στην ΕΕ, γεγονός που δείχνει προβλήματα στους ελέγχους, με τις συγκεκριμένες ποσότητες που εισάγονται λαθραία να πωλούνται χωρίς τιμολόγια αλλά και να διακινούνται από τα καταστήματα εστίασης χωρίς νόμιμες διαδικασίες δημιουργώντας μια αλυσίδα η οποία όσο «βγάξει χρήματα» δυναμώνει εις βάρος των επιχειρήσεων του κλάδου που λειτουργούν σύννομα. [...] Το γεγονός μάλιστα ότι η Ελλάδα κατέχει τη 17η θέση παγκοσμίως στην κατά κεφαλήν κατανάλωση καφέ με 5,4 κιλά ανοίγει ακόμα περισσότερο την όρεξη των επιτηδείων, καθώς η χώρα μας εισάγει ετησίως καφέ και παράγωγα καφέ αξίας άνω των 290 εκατ. ευρώ, με αυξητικές τάσεις».^[14]

Σε ό,τι αφορά τη βενζίνη, η Ελλάδα αύξησε δραστικά το 2010 τους φορολογικούς συντελεστές στα υγρά καύσιμα. Η αύξηση αυτή ήταν ιδιαίτερα υψηλή στην αμόλυβδη βενζίνη, ενώ στο ντίζελ, δεδομένης της χρήσης του για επαγγελματικούς σκοπούς, η αύξηση ήταν πιο μετριοπαθής. Προκειμένου να αντιμετωπιστεί η παράνομη χρήση πετρελαίου θέρμανσης για κίνηση οι συντελεστές του ειδικού φόρου κατανάλωσης για το πετρέλαιο κίνησης και θέρμανσης εξισώθηκαν τον Οκτώβριο του 2012, εξέλιξη που είχε ως αποτέλεσμα η φορολογική επιβάρυνση στο πετρέλαιο θέρμανσης να πενταπλασιαστεί. Ακολούθησαν άλλες αλλαγές στη φορολόγηση των καυσίμων. Σε όλες τις περιπτώσεις ωστόσο ο στόχος των αλλαγών ήταν η αύξηση των κρατικών εσόδων, καθώς θεωρήθηκε ότι η ανελαστικότητα της ζήτησης καυσίμων σε σχέση με την τιμή του θα παρήγε τα προσδοκώμενα έσοδα και ταυτόχρονα θα ελάφρυνε τις συνέπειες της φορολόγησης στην κοινωνική ευημερία. Η μείωση όμως της κατανάλωσης, η αντικατάσταση και πιθανώς η ένταση του λαθρεμπορίου ακύρωσαν στην πράξη την επιθυμία του νομοθέτη να αυξήσει τα κρατικά έσοδα κατά τα χρόνια της ελληνικής κρίσης (Γράφημα 13-14).

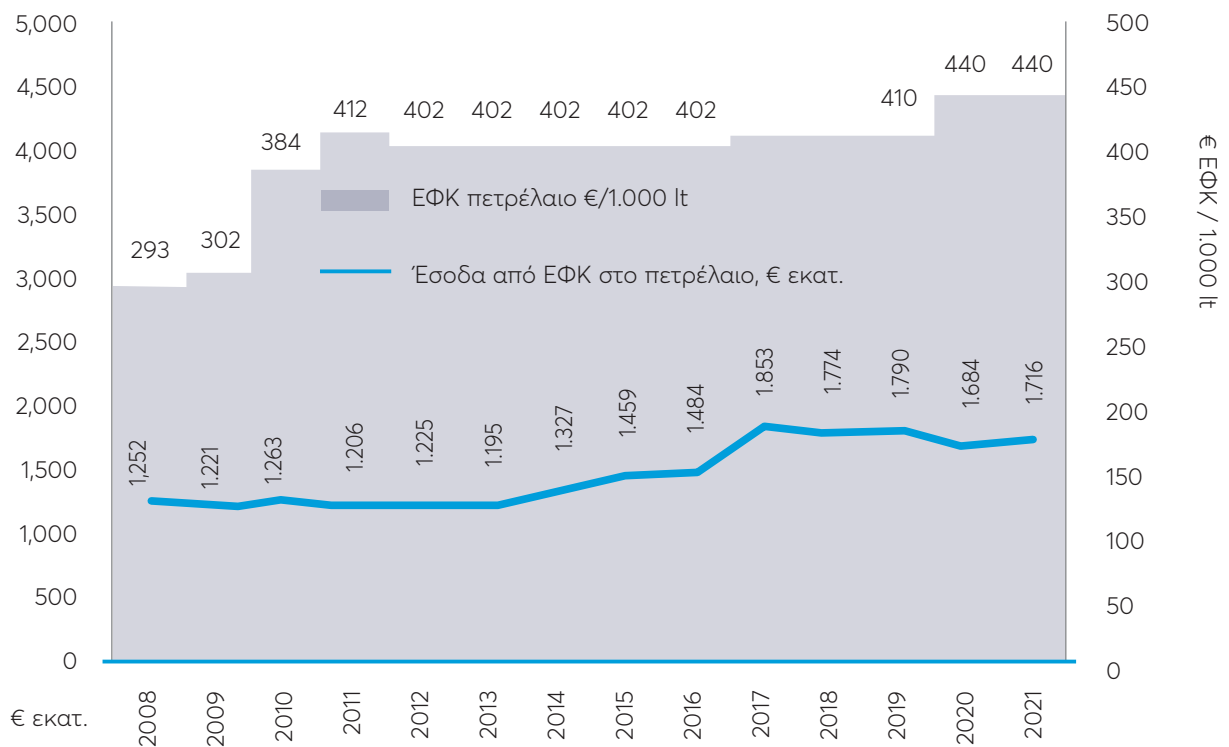
Γράφημα 13. Ειδικός φόρος κατανάλωσης και έσοδα, βενζίνη

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, διάφορα έτη· βάση δεδομένων Taxes in Europe.

[14] Βλ. Σκούφου Δ. (2021) «Λαθρεμπόριο καφέ από το οργανωμένο έγκλημα». Τα Νέα, 01/06/2021.

Γράφημα 14. Ειδικός φόρος κατανάλωσης και έσοδα, πετρέλαιο

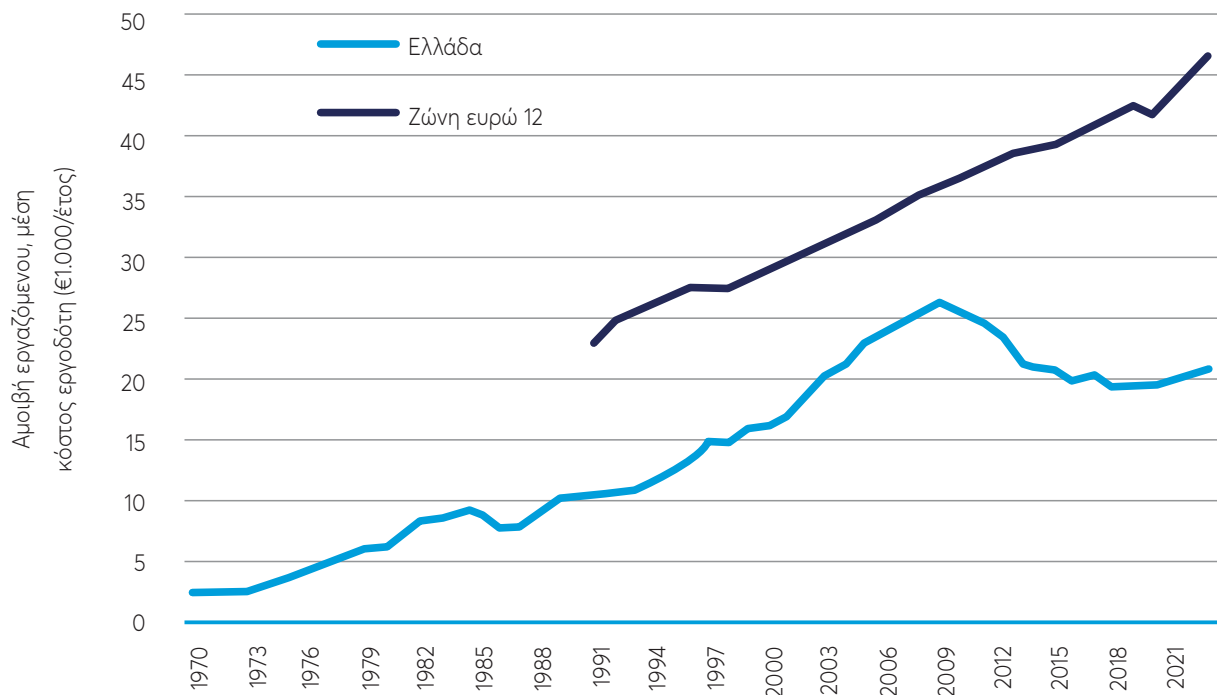

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, διάφορα έτη· βάση δεδομένων Taxes in Europe.

Αυτές οι συνεχείς αυξήσεις οδήγησαν την Ελλάδα από ένα σχετικά χαμηλό επίπεδο φορολόγησης στην ΕΕ σε ό,τι αφορά τον ειδικό φόρο κατανάλωσης και τον ΦΠΑ (από 19% το 2009 στο 24% σήμερα) στην κορυφή της σχετικής κατάταξης (Γράφημα 15). Ο ειδικός φόρος κατανάλωσης υπολογίζεται ως σταθερό ποσό ανά χιλιόλιτρο: στη βενζίνη είναι €700 ή €0,7/λίτρο, στο ντίζελ €410 και στο LPG €430. Υπάρχουν επίσης επιπλέον τέλη όπως Ανταποδοτικό τέλος ΡΑΕ, Εισφορά Ειδικού Λογαριασμού Πετρελαιοειδών, Ειδικό τέλος Δικαιωμάτων Εκτέλεσης Τελωνειακών Εργασιών και ΦΠΑ. Όλα αυτά αυξάνουν την τελική τιμή κατά περισσότερο από 53% σε σχέση με την τιμή λιανικής.^[15] Δηλαδή, μια χώρα με σχετικά χαμηλά εισοδήματα (πριν την κρίση ανέρχονταν σε πάνω από το 70% του μέσου εισοδήματος από μισθούς στην ευρωζώνη, σήμερα είναι περίπου στο 50%) έχει από τους υψηλότερους φόρους σε απόλυτους όρους. Σύμφωνα με τη Eurostat, η Ελλάδα έχει την ακριβότερη αμόλυβδη βενζίνη στην Ευρωζώνη και από τις υψηλότερες τιμές για καύσιμα ντίζελ στην ευρωζώνη και κατατάσσεται μεταξύ των χωρών με τις υψηλότερες τιμές υγρών καυσίμων στην ΕΕ συνολικά.

[15] Βλ. Παπαλάμπρος Λ. (2022) "Τιμές καυσίμων: Πόσο φόρο πληρώνουμε στη βενζίνη". GOCAR, 26/05/2022.

Γράφημα 15. Ονομαστική αμοιβή ανά εργαζόμενο

Πηγή: AMECO

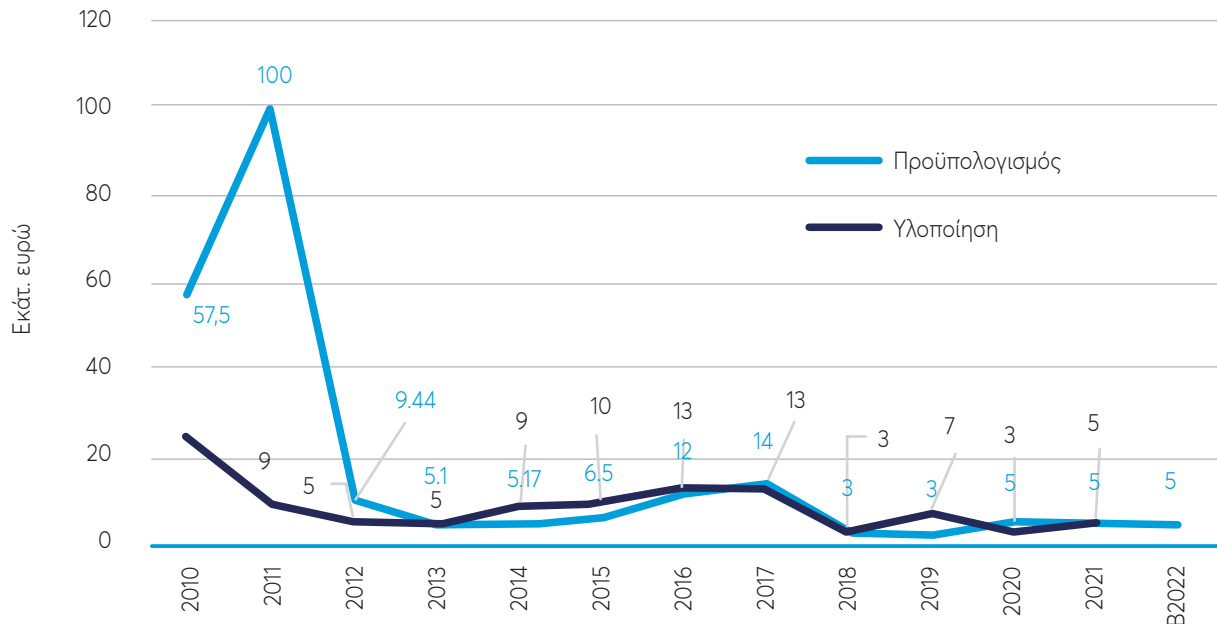
Η αύξηση της τιμής οδήγησε πρώτα απ' όλα σε απώλεια κοινωνικής ευημερίας (σε μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος για μια δεδομένη μετακίνηση ή σε μείωση των μετακινήσεων), σε αντικατάσταση με πιο περιβαλλοντικές βλαπτικές μεθόδους θέρμανσης (πχ. τζάκια) και είχε επίσης σημαντικές επιπτώσεις στην αλυσίδα της αξίας, καθώς η Ελλάδα δεν είχε επενδύσει τα χρόνια που προηγήθηκαν σε συνδυασμένες μεταφορές, ιδίως σε σιδηροδρομικές μεταφορές, σε κέντρα υλικοτεχνικής στήριξης (logistics) και τη διασύνδεση των λιμένων, των κέντρων παραγωγής και των κέντρων κατανάλωσης. Έτσι, η ασύμμετρη εξάρτηση από τις οδικές μεταφορές συνεπάγεται ότι οι αυξήσεις στους φόρους επί του καύσιμου πετρελαίου συμβάλλουν σε μείωση της συνολικής ανταγωνιστικότητας της παραγωγικής βάσης της χώρας αλλά και σε αύξηση του κόστους εντός της αλυσίδας αξίας και συνεπώς σε υψηλότερες τιμές για τον καταναλωτή αγαθών.

Η φορολόγηση των αγαθών πολυτελείας στην Ελλάδα: Η ιστορία ενός αποτυχημένου φόρου

Η πιο προφανής (μέχρι σήμερα) περίπτωση υπερφορολόγησης στην Ελλάδα όπου οι προσδοκίες του νομοθέτη αποδείχθηκαν εντελώς εξωπραγματικές είναι ο «φόρος πολυτελείας» του άρθρου 17 του Νόμου 3833/2010. Αυτός ο νόμος εισήχθη με το πρώτο κύμα των μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης και αφορούσε από ακριβά αυτοκίνητα και τζιπ μέχρι ιδιωτικά αεροσκάφη, χρυσά ρολόγια, ακριβά κοσμήματα (άνω των €1.000 για τους νομοταγείς), φανταχτερά πετράδια μέχρι... πολυτελείς δερμάτινες τσάντες και παπούτσια. Ο νομοθέτης προσδοκούσε από αυτόν τον φόρο ετήσια έσοδα άνω των €100 εκ. (σύμφωνα με την έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους) στον προϋπολογισμό του 2011, αλλά τελικά εισπράχθηκαν €5,17 εκ. (δεδομένα του 2013), δηλαδή περίπου 4,3% των ετήσιων εκτιμώμενων εσόδων, ενώ σε πιο πρόσφατα έτη, μετά την σταδιακή αφαίρεση και διεύρυνση

των εξαιρέσεων, τα έσοδα φτάνουν τα περίπου €5 εκ. ετησίως (4,1% της αρχικής εκτίμησης του ΓΛΚ, Γράφημα 16).

Γράφημα 16. Εκτιμώμενα και πραγματικά φορολογικά έσοδα από αγαθά πολυτελείας

Προϋπολογισμός και υλοποίηση εσόδων φόρου πολυτελείας

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.

Στη συνέχεια, ο νομοθέτης αναγκάστηκε να τροποποιήσει επανειλημμένως (τουλάχιστον 15 φορές) αυτόν τον παράλογο φόρο για να εξαιρεθούν οι νεκροφόρες και οι αστυνομικές κλούβες (που απ' ό,τι φαίνεται σύμφωνα με τον αρχικό νομοθέτη ήταν αγαθά υπερ-πολυτελείας) και να διευκρινιστεί η εφαρμογή του φόρου στην περίπτωση των δερμάτων από... ψάρια. Υπό το βάρος των αντιδράσεων των δικαιολογημένα αγανακτισμένων Ελλήνων παραγωγών γούνας, ο νομοθέτης στη συνέχεια εξαίρεσε από τον φόρο τις χονδρικές πωλήσεις αγαθών που χρησιμοποιούνται ως ενδιάμεσο προϊόν για την επεξεργασία των γυνών που παράγονται εγχωρίως, αλλά εκεί όπου διατηρήθηκε ο φόρος, ο νομοθέτης χρειάστηκε να επανέλθει με τουλάχιστον 11 ακόμη τροποποιήσεις για να διευκρινίσει την εφαρμογή αυτού του φόρου. Ο φορολογούμενος πολίτης πλήρωσε συνεπώς πολλές ώρες εργασίας των υπαλλήλων του Υπουργείου Οικονομικών, οι οποίοι συνέταξαν δεκάδες σελίδες εγκυκλίων, ρυθμίσεων και διατάξεων που διευκρινίζουν σημαντικά ζητήματα όπως την εξαίρεση από τον φόρο της Τράπεζας Εμπορίου και Ανάπτυξης Ευξείνου Πόντου και των ξένων στελεχών της. Ο νομοθέτης μάλιστα χρειάστηκε να ασχοληθεί ακόμη και με την τροποποίηση του σχετικού νόμου προκειμένου να εξαιρέσει από αυτόν αυτοκίνητα που δωρίζονται στην αστυνομία, την πυροσβεστική και την ακτοφυλακή.

Φυσικά, το κράτος ποτέ δεν εκτίμησε τη ζημιά που υπέστησαν, για παράδειγμα, οι Έλληνες κοσμηματοπώλες από την επιβολή του φόρου. Ο φόρος επιβάλλεται στις οργανωμένες, νομοταγείς επιχειρήσεις και κατέστησε απαγορευτική την εισαγωγή ημιεπεξεργασμένων κοσμημάτων και πολύτιμων λίθων, ως ενδιάμεσο προϊόν για την επεξεργασία και την επανεξαγωγή κοσμημάτων. Οι τεχνικές λεπτομέρειες της εφαρμογής του νόμου σημαίνουν, για παράδειγμα, ότι οι εισαγωγές ευνοούνται έναντι των εγχωρίως παραχθέντων κοσμημάτων αξίας άνω των €1.000. Επιπλέον, η συμμετοχή των

Ελλήνων παραγωγών κοσμημάτων στις διεθνείς αγορές αποθαρρύνεται ενεργά. Αυτό συμβαίνει μολονότι οι εξαγωγές εξαιρούνται, καθώς στην περίπτωση που (όπως είναι σύνηθες σ' αυτόν τον κλάδο) μετά από μια χονδρική εξαγωγή ο πελάτης επιστρέψει ένα μέρος της αγοράς του, αυτές οι επιστροφές αντιμετωπίζονται ως εισαγωγές και φορολογούνται. Το ίδιο συμβαίνει και με τις ατομικές αγορές, για παράδειγμα μέσω του διαδικτύου, μια αγορά όπου οι επιστροφές προϊόντων είναι επίσης μια συχνή πρακτική. Συνεπώς, ο φόρος πολυτελείας δημιούργησε ουσιαστική ζημιά σ' αυτό το πολύ αξιόλογο κλάδο της ελληνικής οικονομίας που έχει μια ενδιαφέρουσα αλυσίδα αξίας η οποία περιλαμβάνει πολλές μικρομεσαίες επιχειρήσεις αλλά και μεγάλες εθνικές επωνυμίες και συνδέεται άμεσα με τον τουρισμό υψηλής ποιότητας.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι φόρος πολυτελείας δεν υπάρχει στις γειτονικές με την Ελλάδα χώρες όπως η Βουλγαρία και η Τουρκία, καθώς επίσης και στην Ιταλία που είναι η βασική ανταγωνίστρια χώρα της Ελλάδας εντός της ΕΕ.^[16] Έτσι, το κράτος οδήγησε έξω από τη χώρα τις σχετικές δραστηριότητες και απέκλεισε τις ελληνικές εταιρίες από διεθνείς αλυσίδες αξίας καθώς, για παράδειγμα, οι ξεναγοί ενθαρρύνουν τους επιβάτες κρουαζιερόπλοιων να αποφεύγουν την Ελλάδα σε ό,τι αφορά αγορές κοσμημάτων υψηλής αξίας. Ούτε επίσης εκτιμήθηκαν οι εργατώρες που χάθηκαν για την εξαίρεση από τον φόρο των τουριστών που αγοράζουν αγαθά πολυτελείας στην Ελλάδα.

[16] Η μέθοδος επιβολής του φόρου πολυτελείας επιβαρύνει ιδιαίτερα πολύ τον Έλληνα παραγωγό, ο οποίος είναι υποχρεωμένος να καταβάλει τον φόρο που υπολογίζεται επί υψηλότερης αξίας (χονδρικής ή λιανικής) απ' ό,τι ο αντίστοιχος εισαγωγέας. Για τους εισαγωγείς, ο φόρος πολυτελείας υπολογίζεται και καταβάλλεται επί της τιμής αγοράς του προϊόντος (με αξία άνω των €1.000), ανεξαρτήτως αν αυτό προορίζεται για χονδρική ή λιανική πώληση. Από την άλλη πλευρά, για τον παραγωγό, ο φόρος υπολογίζεται επί της αξίας της προσφοράς ως εξής: (α) Για αξία χονδρικής από τον παραγωγό που υπερβαίνει τα €1.000 (προ ΦΠΑ) ανά μονάδα, χρεώνεται φόρος πολυτελείας 10%. (β) Για πωλήσεις λιανικής, αφαιρείται 30% από την αξία πώλησης εξαιρουμένου του ΦΠΑ, και επί του υπόλοιπου ποσού (αν αυτό υπερβαίνει τα €1.000) υπολογίζεται ΦΠΑ 10%. Έτσι, ο Έλληνας παραγωγός γίνεται μη ανταγωνιστικός και ακόμη πιο ακριβός για τον καταναλωτή, λόγω της επιπλέον χρέωσης του φόρου πολυτελείας, πολύ υψηλότερα από τα εισαγόμενα προϊόντα.

Συμπεράσματα

Κατά την περίοδο της δημοσιονομικής προσαρμογής της ελληνικής οικονομίας τη δεκαετία του 2010, επιβλήθηκε ειδική φορολόγηση κυρίως για την ενίσχυση των φορολογικών εσόδων μέσω της αύξησης των συντελεστών και την εισαγωγή νέων ειδικών φόρων. Ταυτόχρονα, η χρήση των δαπανών από φόρους για την επίτευξη στόχων δημόσιας πολιτικής υποβαθμίστηκε. Αυτή η πολιτική δεν βασίστηκε σε κάποια ανάλυση των ευρύτερων οικονομικών συνεπειών, συμπεριλαμβανομένων των αρνητικών εξωτερικοτήτων που πιθανότατα θα ήταν περιορισμένες από τις αυξήσεις των φόρων. Οι συνέπειες αυτής της πολιτικής έγιναν εμφανείς στις σχετικές αγορές, όπου η ζήτηση μειώθηκε απότομα. Η επιβολή όμως υψηλών φορολογικών συντελεστών είχε και ανεπιθύμητα αποτελέσματα, όπως την αύξηση του παράνομου εμπορίου προϊόντων που υπόκεινται σε ειδική φορολογία, ενώ τα έσοδα που εισπράχθηκαν ήταν συστηματικά μικρότερα από τις προσδοκίες και τους στόχους. Εγείρεται συνεπώς το εξής ερώτημα: είναι ηθικό να τιμωρούνται οι άνθρωποι τόσο αυστηρά για τις επιλογές της ζωής τους, ειδικά εφόσον τα έσοδα από αυτούς τους φόρους ακολουθούν αρνητική τάση; Ακόμη και αν λάβουμε υπόψη πιθανές αρνητικές εξωτερικότητες, δεν είναι σαφές γιατί όλοι οι καταναλωτές τροφίμων, οιοπνεύματος και καυσίμων θα πρέπει να πληρώνουν περισσότερα απλώς και μόνο επειδή κάποιοι άνθρωποι καταναλώνουν υπερβολικά αυτά τα αγαθά.

Παναγιώτης Λιαργκόβας^[17]

Ο Παναγιώτης Λιαργκόβας είναι Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και Πρόεδρος του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών. Είναι ακόμα Πρόεδρος του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ).

Έχει διατελέσει επικεφαλής του Γραφείου Προϋπολογισμού της Βουλής. Σπούδασε Οικονομικές Επιστήμες στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και στο Πανεπιστήμιο Clark της Μασαχουσέτης (ΗΠΑ), απ' όπου έλαβε και το διδακτορικό του δίπλωμα.

Υπήρξε υπότροφος του Αμερικανικού Ιδρύματος Fulbright. Ειδικεύθηκε στα Διεθνή Οικονομικά, τα Νομισματικά και την Οικονομική Ανάπτυξη.

Έχει πραγματοποιήσει πρακτική άσκηση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Βρυξέλλες) και έχει εργαστεί ως αξιολογητής στην αντίστοιχη διεύθυνση Έρευνας της Ε.Ε. Έχει διδάξει σε διάφορα Πανεπιστήμια της Ελλάδας και του εξωτερικού. Διαθέτει μεγάλη ακαδημαϊκή, διοικητική και ερευνητική εμπειρία, καθώς και πλουσιότατο επιστημονικό έργο. Είναι, επίσης, κάτοχος της έδρας Jean Monnet στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση.

Κωνσταντίνος Σαραβάκος

Είναι συντονιστής ερευνών του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών. Γεννήθηκε το 1988 και μεγάλωσε στον Κολωνό. Είναι Υποψήφιος Διδάκτωρ του τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν τη ρυθμιστική πολιτική, την πολιτική οικονομία (φτώχεια, ανισότητα και ευημερία) και τα πολιτικά κόμματα (δημοκρατία, λαϊκισμός και πολιτική συμπεριφορά).

Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου στα Εφαρμοσμένα Οικονομικά και τη Διοίκηση από το Πά-

[17] Οι συγγραφείς ευχαριστούν θερμά τον Μιχάλη Μητσόπουλο για σχόλια και παρατηρήσεις.

ντειο Πανεπιστήμιο. Ακόμη, έχει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στην Πολιτική Επιστήμη και την Κοινωνιολογία (με άριστα) από το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Είναι πτυχιούχος Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης. Είναι μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Πολιτικής Επιστήμης και μέλος του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδας.

Είναι ειδικός εμπειρογνώμονας και αξιολογητής στο πρόγραμμα Varieties of Democracy (V-Dem) του Πανεπιστημίου του Gothenburg και επισκέπτης ερευνητής στο European Policy Information Center (EPICENTER) ένα ανεξάρτητο δίκτυο εννέα δεξαμενών σκέψης από όλη την Ευρώπη με έδρα τις Βρυξέλλες.

Στέγη Μάρκου Δραγούμη
Μαιζώνος 38, Αθήνα
T: +30 210 5238373
www.kefim.org
info@kefim.org

 facebook.com/kefim.org

 twitter.com/kefim_org

 gr.linkedin.com/company/centerforliberalstudies

 youtube.com/kefim